

2014/3

Magyar

Bioetikai Szemle

Hungarian Review of Bioethics

MAGYAR BIOETIKAI SZEMLE

A Magyar Bioetikai Társaság
tudományos folyóirata

XX. évf. 3. sz. 2014.

Kiadja a
MAGYAR BIOETIKAI TÁRSASÁG
1114 Budapest, Eszék u. 18.
Felelős kiadó: Dr. Rojkovich Bernadette

Főszerkesztő: Dr. Makó János

Munkatárs: Somogyi Kálmánné

SZERKESZTŐBIZOTTSÁG

Dr. Blaskovich Erzsébet
Hamvas Józsefné
Dr. Hámori Antal
Ft. Nyéky Kálmán
Dr. Pruzsinszky József
Dr. Somosi György
Szabó Kármén Ráhel

Tördelés, nyomdai előkészítés:
Arcus.hu Kft., Vác

Nyomdai és kötetzeti munkák:
Multiszolg Bt., Vác

A szerkesztőség címe:
1114 Budapest, Eszék u. 18.
E-mail: bioetikai.tarsasag@gmail.com

Megrendelhető ugyanitt.
Támogatás egy évre 3000 Ft.

Kéziratokat nem őrzünk meg.
A közlemények interneten is elérhetők.

ISSN 1218-3911

HUNGARIAN REVIEW OF BIOETHICS

Quarterly
Hungarian Society of Bioethics

Vol. 20. No. 3. 2014.

Editor: Dr. János MAKÓ
Publisher: Dr. Bernadette ROJKOVICH

Postal address:
Eszék u. 18.
H-1114 Budapest

MAGYAR BIOETIKAI TÁRSASÁG

Örökös elnöke:
Prof. Dr. Gaizler Gyula

Örökös tiszteletbeli elnöke:
Dr. Gyökössi Endre

Elnöke:
Dr. Rojkovich Bernadette

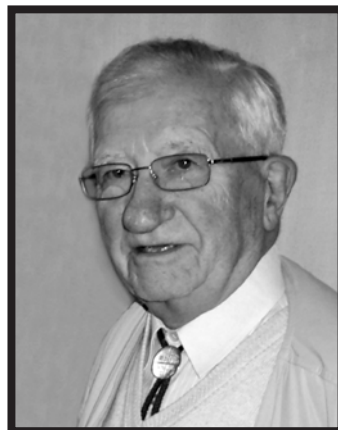
Folyóiratunk honlapja
<http://www.hrb.hu>
és <http://bioetika.weebly.com/>
címen érhető el.

TARTALOMJEGYZÉK

PRUZSINSZKY József: Nekrológ dr. Duray Aladár	95
ELŐADÁSOK	
<i>(Elhangzottak a Magyar Bioetikai Társaság 24., a „Jövőnk záloga: család és hivatás” című konferenciáján Budapesten 2014. szeptember 26-án és 27-én.)</i>	
HÁMORI Antal: A Magyar Bioetikai Társaság múltja, jelene és jövője	96
MATEKOVITS György: Anyanyelvünk és orvosi hivatás a kisebbségben	99
TÖRÖK Iván: A bioetika és a mentálhigiéné találkozása	108
TURGONYI Zoltán: A természetjog érvényesülése a demokratikus társadalmakban	113
VERESS Gábor: A megmentő és felemelő szeretet	120
KÖNYV RECENZÍÓ	
KOVÁCS József: Obelander Báruch (szerk.): Zsidó ismeretek tára XXVII. kötet	131
HÍREK	133
KÖZLEMÉNYEK	133
FELHÍVÁS SZERZŐINKHEZ	134
SZERZŐINK	135

CONTENTS

József PRUZSINSZKY: Necrology dr. Aladár Duray	95
CONFERENCES <i>Presented at the Hungarian Society of Bioethics' Conference, „A key to our future: Family and Vocation.”, Budapest, September 26-27, 2014.</i>	
Antal HÁMORI: The Hungarian Society of Bioethics' Past, Present and Future	96
György MATEKOVITS: Our native language and medical vocation lived in ethnical minority	99
Iván TÖRÖK : The encounter of Bioethics and Mental Health Counseling	108
Zoltán TURGONYI: The effectiveness of natural law in a democratic Society	113
Gábor VERESS: Love that saves and elevates	120
REZENSION József KOVÁCS: Obelander Báruch (ed.): Anthology of Jewish knowledge XXVII. Vol.	131
OUR COMPANY NEWS	133
NOTICE	133
NOTICE TO OUR AUTHORS	134
AUTHORS	135

DR. DURAY ALADÁR
(1930–2014)

Budapesten született 1930. január 22-én. Középiskolai tanulmányait a Tisztviselőtelepi Széchenyi István gimnáziumban végezte. Nagyon szerette az iskola szellemét, légkörét. Később a gimnázium baráti körének alapító tagja lett. Az orvosi egyetemet Debrecenben kezdte, majd Budapesten fejezte be, summa cum laude eredménnyel. Rossz káderlapja ellenére elérte, hogy diploma szerzése után 1954-től két évtizedig az egyetemen dolgozhatott. 1957-ben fül-orr-gégészetből szakvizsgázott, majd 1964-ben elsők között tette le az aneszteziológia szakvizsgát, 1981-ben gyermek fül-orr-gégészet és 2000-ben geriatría szakképesítést is szerzett. A Szent Imre Kórház - akkoriban Tétény úti Kórház - főorvosaként, egyetemi docensként vonult nyugdíjba. A jól megérdemelt nyugdíjas éveiben pihenés helyett szinte az utolsó pillanatig aktív életet élő igazi orvos volt .

Gyógyító, tudományos munkásságát félszáznál több dolgozat és számos sikeres előadás fémjelzi. Több orvostudományi egyesületnek volt tagja, köztük a Magyar Fül-orr-gégész Egyesület vezetőségének közel 30 éven át. Néhány évig a főváros vezető szakfelelős fül-orr-gégésze volt.

A Magyar Bioetikai Társaság megalakulását követően, rövid idő után belépett a Társaságba és annak igen aktív, jó humorú, közkedvelt tagja lett. Két évig ellátta a Magyar Bioetikai Társaság Alapítvány Kuratóriumának elnöki tisztjét is.

1994-től a Magyar Orvosi Kamara Nyilvántartási Bizottságának elnöke volt. A Kamara Országos Felügyelő Bizottságának tagjaként aktívan dolgozott. Minden érdekelte, ami az orvostársadalmat érintette. Mindenről volt konstruktív véleménye és sohasem hallgatta el kritikáját sem. A fiatal orvosok helyzete érdekelte a legjobban, mert bennük látta a jövőt. Istenhívő emberként tagja volt a Keresztény Orvosok Magyarországi Társaságának. A nemzeti oldalhoz tartozását tanúsítja, hogy 1956-ban a Gége Klinika Forradalmi Bizottmányában működött.

Felesége dr. Riha Éva, nyugdíjas gyermekgyógyász főorvos, három gyermekük édesanyja. 2014. október 15-én fejezte be földi életét.

Nyugodjék békében!

Pruzsinszky József

A MAGYAR BIOETIKAI TÁRSASÁG MÚLTJA, JELENE ÉS JÖVŐJE

A Magyar Bioetikai Társaság múltja a rendszerváltás előtti időkre nyúlik vissza, amikor – már a '80-as évek elején – *Gaizler Gyula* (Debrecen, 1922. május 26. – Budapest, 1996. november 22.) orvos-teológus, bioetikus, a későbbi alapító elnök, és felesége, *Madarász Judit* (Budapest, 1920. október 21. – Budapest, 2006. március 17.) orvos, mindketten a keresztények egységéért mélyen elkötelezett római katolikusként, július és augusztus kivételével minden hónap első hétfőjén a lakásukon fogadták a bioetika és az ökumené iránt érdeklődő több tucat szakembert, ami akkoriban egyáltalán nem volt veszélytelen vállalkozás, hiszen a pártállam figyelmét is kiérdemelték. Ebből a baráti körből nőtt ki – a későbbiekben az említettek szerinti minden hónap első hétfőjét követő szerdán ülésező, az állami szabályozás szerint 1993-ban létrejött – a humán és a környezeti bioetikával foglalkozó Magyar Bioetikai Társaság, amelynek három „pillére” a tudományos ülések tartása, az 1995 óta megjelenő Magyar Bioetikai Szemle kiadása és az éves rendszerességgű konferenciák rendezése.

Gaizler Gyula professzor a Magyar Bioetikai Szemle (MBSZ) első számában írta – „Primum vivere...”: „Társaságunk alakulása óta hazai tudományos bioetikai központnak tekintette magát, ezt célként is kitűzte maga elé. Szükségesnek tartottuk, hogy kiegyensúlyozott véleményeink vitafórumokon alakulhassanak ki. Ezt szolgálták kezdettől előadás-sorozataink, konferenciáink. További nyilvános fórum kifejllesztését jelenti jelen vállalkozásunk. [...] Igen fontos, hogy a bioetika általános céljainak megfelelően védeni, fejleszteni kívánjuk az életet, az emberi életet és környezetünk élővilágát. Meggyőződésem, hogy segítenünk kell az életért dolgozó mozgalmak, társaságok munkáját. [...] Lehet vitáznunk, elkeserednünk, de mindezek előtt, mint a mottóban írtam: először élni kell.” [MBSZ 1 (1995/1-2) 1. o.]

A Magyar Bioetikai Szemle ugyanezen számában olvasható: „A Társaság céljai és feladatai: a) a bioetika és határterületeinek tudományos szempontból történő tanulmányozása, fejlesztése. Beletartoznak ebbe a tudományos technikai fejlődésnek az emberrel és környezetével kapcsolatos alapvető etikai kérdései. b) tárgyilagos, tudományos szellemű közösség kialakítása és érdekeinek védelme, a nézetek sokszínűségének tekintetbe vételével. c) az elméletileg helyesnek tartott, kialakított nézetek lehető legszélesebb körben történő megismertetése, törekvés azok megvalósítására. d) Ezek megvalósítására főleg előadások, előadás-sorozatok tartása, konferenciák, tanfolyamok rendezése szolgálnak az élet alapvető, lényegi kérdései mélyebb megismerésének elősegítésére. Társadalmi helyzetünk felmérése, a megállapítások eredményeinek ismertetése, állásfoglalások, javaslatok, különböző kiadványok készítése is a feladatok közé tartozik. A Társaság különös figyelmet kíván szentelni az élet tiszteletére, az emberi jogok megvalósításának elősegítésére, az orvosi etika gondjaira, a társadalom és a gazdaság etikai kérdéseire az emberek kölcsönös megbecsülésének alapján, a természet világa megőrzésének és fejlesztésének feladataira; mindekre az európai keresztény hagyomány szellemében az egyéb irányza-

tok szempontjait szem előtt tartva. A fenti célokkal erkölcsi alapon foglalkozó nagyjaink munkásságának ismertetését a Társaság szintén feladatának tekinti.” (56. o.)

Ennek megfelelően, az utókornak érdemes követendő példaként figyelmébe ajánlani a Magyar Bioetikai Társaság tudós alapító elnökének, Gaizler Gyulának a személyiségét, nemcsak orvosoknak, orvostanhallgatóknak, egészségügyben szolgálóknak, s teológusoknak, hanem mindenkinek, mert élete valóban szolgálat volt.

Gaizler Gyula gimnáziumi tanulmányait Nyíregyházán végezte, 1939-ben kitüntetéses eredménnyel érettségizett; a Debreceni Orvostudományi Egyetemen 1953-ban *summa cum laude* minősítéssel szerzett orvosi diplomát, 1971-ben az orvostudományok kandidátusa lett; 1982-ben a Budapesti Pázmány Péter Római Katolikus Hittudományi Akadémián *summa cum laude* teológiai doktorátust szerzett – disszertációjának címe: A szervátültetés erkölcs-teológiai szempontjai. 1993-ban a Debreceni Orvostudományi Egyetem címzetes egyetemi tanári címet adományozott neki; nem sokkal halála előtt, 1996-ban Szent II. János Pál pápa a Pápai Életvédő Akadémia (Pontificia Academia pro Vita) tagjává nevezte ki; bioetikát oktatott a Debreceni Orvostudományi Egyetemen, a Haynal Imre Egészségtudományi Egyetemen, a Pázmány Péter Katolikus Egyetemen és a Semmelweis Orvostudományi Egyetemen; főbb művei: *Mint orvos és mint teológus... Kalandozások az orvostudomány és a filozófia – teológia határterületein* (Ecclesia, Budapest, 1989. 143 o.); *Felelős döntés vagy ítéletvégrehajítás? Orvosetika változó világunkban, Orvosoknak, betegeknek, mindnyájunknak, Gyepújárás* (Szent István Társulat, az Apostoli Szentszék Könyvkiadója, Budapest, é. n. [1992] 183 o.); *A bioetika alapkérdései* (Magyar Bioetikai Alapítvány, Budapest, 1997. 422 o.).

Gaizler Gyula professzor többek között tagja volt az Egészségügyi Tudományos Tanács Tudományos és Kutatásetikai Bizottságának, a Jeruzsálemi Szent Sír Lovagrendnek (*Ordo Equestris Sancti Sepulcri Hierosolymitani*), alapító elnöke a Keresztény Ökumenikus Baráti Társaságnak, a Magyar Bioetikai Társaságnak és a Magyar Bioetikai Szemle Szerkesztőbizottságának, alapító alelnöke a Keresztény Orvosok Magyarországi Társaságának.

Gaizler Gyula földi pályafutása hirtelen, gyors lefutású betegségben ért véget, hatása azonban ma is tart. Életművével, igaz szeretetével jelentősen hozzájárult a bioetika hazai művelésének helyes irányú megalapozásához és terjedéséhez, s a keresztények egységéért végzett szolgálata is példaértékű. Őreá emlékezve erősen hisszük és ezért reméljük, hogy amint Krisztus valóban föltámadt a holtak közül és örökké él, úgy halála után ő is örökké él a föltámadt Krisztussal!

Gaizler Gyula halála után a Magyar Bioetikai Társaság elnöki tisztségét *Ferencz Antal* (Nagykanizsa, 1937. december 6. – Budapest, 2005. november 12.) orvosprofesszor – földi életének végéig méltón – töltötte be: a bioetikának szintén mélyen elkötelezett, alázatos művelője volt. Miként előde, valóban, tiszta szívvel, odaadóan szolgált: hűséges sáfára volt a rábízott értékeknek – önzetlen szeretettel, mindvégig kitartóan látta el elnöki feladatait.

Ferencz Antal az Orvostudományi Egyetem elvégzése után laboratóriumi és mikrobiológus szakorvos lett; a Haynal Imre Egészségtudományi Egyetemen egyetemi tanárrá és intézetigazgatóvá is kinevezték; kutatási területének jelentékeny részét a bioetika képezte; számos hazai és külföldi tudományos társaság, szerkesztőbizottság tagja, a Magyar Bioetikai Társaságnak 1997-től haláláig elnöke volt; többek között a Haynal Imre Egészségtudományi Egyetemen és a Pázmány Péter Katolikus Egyetemen oktatott bioetikát.

Tudományos művei, például *A bioetika alapjai* című könyve (Szent István Társulat, az Apostoli Szentszék Könyvkiadója, Budapest, 2001. 312 o.) révén széles körben elismert

tudós Ferencz Antal a jogtudomány, a filozófia és a teológia iránt is jelentős érdeklődést tanúsított; interdiszciplináris látásmódja meghatározó szaktekintéllyé emelte. Orvosként, kutatóként, oktatóként, bioetikusként tudományos, társadalmi és egyházi szolgálata által sokat tett az emberek igaz javának védelméért, az emberi életet, egészséget és méltóságot védő tudói munkásságával, az Igazság hirdetőjeként és védelmezőjeként kiváló példaként van előttünk. Földi zarándokútjának kiemelkedő pontja a Jeruzsálemi Szent Sír Lovagrend-i tagság. Az említett bioetikai könyvében írta: „Amíg a beteg él, addig az orvos és a medicina mindig tehet érte valamit. Még a nagyon súlyos, a biológiai életkilátások tekintetében igen rossz kórjóslatú, a halál felé feltartóztathatatlanul közeledő betegért is. Arról sem feledkezhetünk meg, hogy az emberi élet egészében, a fogantatástól az emberi élet természetes végéig valahol a mélyben ott lappang, és idős korban lassan, lépésről lépésre, a betegségekben pedig váratlanul és gyorsan felszínre tör a halál fenyegetése.” (240. o.)

Ferencz Antal professzor súlyos betegségben hunyt el. Úgy nézte a halált, mint Jézushoz érkezést és belépést az örök életbe! Tudta: ahhoz, hogy föltámadjunk Krisztussal, előbb meg kell halni Vele, „el kell hagyni ezt a testet, hogy hazajussunk az Úrhoz” (2Kor 5,8).

Ferencz Antal professzor halála után, 2005 és 2013 között az elnöki tisztséget az addigi környezeti bioetikai alelnök, a szintén nemzetközi hírű *Bándi Gyula* jogászprofesszor, a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Karának akkori dékánja töltötte be, aki a környezetvédelmi jog kiváló művelőjeként tovább erősítette a Magyar Bioetikai Társaság környezeti bioetikai szolgálatát.

Bándi Gyula professzort az elnöki tisztség betöltésében 2013-tól *Rojkovich Bernadette* osztályvezető főorvos követi, aki a szeretett és nagyra becsült elődök szellemében, nyomdokain haladva óriási erővel, hatalmas áldozattal kezdte meg és folytatja elnöki szolgálatát, amelyhez kérjük Isten áldását! Elnökasszonyt eme szolgálatában humán bioetikai alelnökként *Blaskovich Erzsébet* és *Mogyorósi Dorottya*, környezeti bioetikai alelnökként *iff. Zlinszky János*, főtítkárként *Pruzsinszky József* segíti; a Magyar Bioetikai Szemle főszerkesztői szolgálatát *Makó János* látja el.

A közhasznú jogállású Magyar Bioetikai Társaság alapszabálya a 2013. április 9-én tartott közgyűlésen elfogadott szöveggel a Magyar Bioetikai Szemle 2013/1-2. számában megjelent (63-71. o.); a közhasznú tevékenység folytatása a következő közfeladatok ellátása körében jelenik meg: 1. egészségmegőrzés: a lakosság testi-lelki egészségi állapotának javítása, a jobb életminőség elősegítése, az egészségkárosító környezeti, társadalmi és egyéb hatások elleni fellépés; 2. szociális tevékenység, családsegítés: a családok védelme és a családok jólétének erősítése; 3. tudományos tevékenység, kutatás; 4. emberi és állampolgári jogok védelme – jogvédelmi feladatok: gyermekek jogai, a jövő nemzedékek érdekei, nemzetiségek jogai, leginkább veszélyeztetett társadalmi csoportok jogai [részletesen ld. MBSZ 19 (2013/1-2) 63-64. o., és közgyűlési beszámoló].

A Magyar Bioetikai Társaság szeretettel hív és vár mindenkit, aki egyetért az alapszabályban megfogalmazott célkitűzésekkel és vállalja a Társaság tevékenységében való részvételt (ld. MBSZ uo.).

Meggyőződésem szerint a Magyar Bioetikai Társaság jövője is nagy részt függ attól, hogy mennyiben és miként tudja megszólítani az élet tisztelete és védelme iránt elkötelezett fiatalokat. Szívből kívánom, hogy e gazdag konferencia ebből a szempontból is termékeny, valóban gyümölcsöző legyen!

ANYANYELVÜNK ÉS ORVOSI HIVATÁS A KISEBBSÉGBEN

Mottó: „Az anyanyelv azé, aki nem mond le róla”.

Nem kell csodálkozni azon, hogy a kisebbség–többség fogalomrendszerét nem használjuk szívesen. Itt nem kizárólag az anyaországról a történelem szikéjével lekanyarított nemzetrészs számszerű, mennyiségi arányairól van szó, amikor a szülőföld nem egyezik a hazával. A kép sokkal árnyaltabb. Példának okáért a tömbmagyarságát „fiziológiásan” megélt székelyföldön a románság arányszáma alacsonyabb, a Partiumban vannak kiegyensúlyozott lélekszám arányok, ameddig a Bánság és Krassó Szörény régiói tipikus végváraknak számítanak.

Az orvos–beteg kapcsolat összetett kérdéskörét könyvtárnyi irodalom részletezi, de a kettős nyelvi környezetben szolgáló orvos és felvállalt sorsát megélt betege viszonyát kevesen érzik érdemesnek alaposabb tudományos meditációt érdemlő témának. Szociológusok, nyelvészek, orvosok, demográfusok és egyéb szakemberek ezt egyenlő mértékben interdiszciplináris és részben tabutémának tekintik.

A TÉMA MEGKÖZELITÉSE:

1. Magyar nyelv-tudás idegen nyelvi környezetben.
2. Az orvos szempontjai.
3. A beteg szempontjai.
4. Közösségi szempontok.

1./ Magyar nyelv-tudás idegen nyelvi környezetben.

Egy beszélőközösséget akkor tekinthetünk két nyelvűnek, ha mindennapi beszédtevékenysége során két – vagy több – nyelvet használ. Magyarország határai mellett – a történelmi múltból adódóan – két nyelvű közösségek élnek. A magyar nyelvi ismeret lehetőségét ad az anyanyelv használatára, de régióktól függően, van ahol többé, van ahol kevésbé gyakran, adódik alkalom a magyar szó használatára. Éppen e nyelvi közeg heterogenitásából adódóan vezették be a nyelvészek a **nyelvi otthonosság** fogalmát.

1.1./ Nyelvi generációk

Ennek keretében öt nyelvi generációt különböztetünk meg:

- a) Az anyanyelvi beszélő az a személy, aki az anyaországban vagy azzal határos más országban, általános iskolai, esetleg további tanulmányait magyar tannyelvű oktatásban, magyar nyelven végezte.
Anyanyelvét tudatosan használja, alaposan ismeri annak helyesírását, mondatszerkesztését.
- b) Első nyelvi generációhoz tartoznak azok a nyelvhasználók, akik maguk részt vettek magyar nyelvi oktatásban, de csak elkezdték azt, majd tanulmányaikat más nyelven folytatták.

- c) Második nyelvi generációról akkor beszélünk, ha a szülők legalább egyike részt vett magyar tannyelvű képzésben. Ez esetben a családtagok anyanyelvi szintű beszélőtől sajátították el a magyar nyelvet.
- d) Harmadik és további generációs az a beszélő, akinek szülei egyáltalán nem vettek részt magyar nyelvi oktatásban, csak valamelyik felmenője. A magyar nyelvhez nem semleges a hozzáállása, hiszen magyar gyökerekkel rendelkezik.
- e) A magyar nyelvvel, mint idegen nyelvvel kerül kapcsolatba az, akinek felmenői között nincs magyar anyanyelvű.

1.2./ Nyelvi otthonosság

Ez a tág fogalom magába foglalja:

- a nyelvtudást,
- a nyelvismeretet,
- a nyelvtudáshoz fűződő érzelmi hozzáállást
- a nyelvhez való tudatos viszonyt.

Közhelyértékű és hétköznapi tapasztalat, hogy minden nyelvi populációban vannak olyanok, akik képtelenek megtanulni egy idegen nyelvet. Az ő esetükben a szó legszorosabb értelmében az életük biztonsága függ attól, hogy el tudják mondani orvosuknak a panaszukat. Különösen érintettek ilyen szempontból a gyermekek és az idősek.

- a GYERMEKEKNEK még nem volt idejük megtanulni egy második nyelvet, egyébként később képesek lesznek rá.
- másik társadalmi csoportot az IDŐSEK képezik. A korral járó szellemi hanyatlás következtében már csak egy nyelven értenek és azt is nehezen.

A **nyelvi „otthonatlanság”** egy olyan szempont, amire röviden illik és kell utalni. A szórványban élők egyre nagyobb hányadának nyelvromlásáról van szó. Ez az a furcsa állapot, amikor már egyetlen nyelvet sem értenek rendesen, az anyanyelven történő magyarázatot sem értik, mert orvosi fogalmakról csak a köznyelvben használatos, népies, megszokott fogalmakat ismerik.

A medicina – egyébként egyáltalán nem egyszerű – szóhasználatát, a szakszavakat nem értik, amit szégyellnek bevallani. Ebből számos káros következmény, nemegyszer tragédia származhat.

A fentiek tükrében a **kisebbségi orvos nyelvi otthonossága** is terítékre kell kerüljön. Egyfelől, ha tökéletesen ismeri is anyanyelvét, a betegek jelentős kategóriájának kötelezőszerűen „le kell fordítani” a mondanivalót, nemegyszer nyelvidegen szavakat kénytelen használni, a jobb, tökéletesebb, megértés érdekében.

Szomorú tapasztalat, hogy a magyar anyanyelvű orvosok, rendszerint azok, akik románul végezték az egyetemet, nem ismerik kellő pontossággal a szakkifejezések magyar megfelelőjét. A témafelvetés pontosabb és árnyaltabb megértése végett számításba kell venni az orvosok nyelvi korlátait is.

Ezen a téren kéne felhívni a magyar civilszféra figyelmét az anyanyelvi szaktovábbképzés igényére és fontosságára. Ebből a szempontból a fiatal, frissen végzett orvosok a legfogékonyabbak.

2./ Az orvos szempontjai.

2.a./ Általános orvosi szempontok:

Alapvető létkérdéseink elsősorban nem nemzetiségi jellegűek. A létfenntartás ősi ösztöne, a gazdasági háttér jelenléte vagy annak biztosítása, az élet minőségének jellegzetes komponensei nemzeti hovatartozástól függetlenek ugyan, de az ország, az állam magatartásától adódóan, már kevésbé azok.

A művelődés, az oktatás, a közéletben való szereplés és az egészségügy viszont már jelentős kapcsolatban van azzal, amit köznyelven anyanyelvként hívunk. Azzal, amiről Dr. Eduard Pamfil professzor, a volt lélekgyógyász tanárom 1966-ban azt mondta: „... *élhet valaki bármilyen nyelvi közösségben, álmodni, számolni és imádkozni mindig az anyanyelvén fog*”.

Az orvos szolgáltatást nyújt, betege a kliense is egy személyben. Sok nyugati orvos nem páciensről, hanem kliensről ír és beszél egy-egy szakmai rendezvényen.

Értelmezési kitérők nélkül egyetlen dolgot kell indulásból leszögezni: **mindenkit, aki orvosdoktori diplomával rendelkezik, lekötelezettje a Hippokratészi eskünek!**

Az anyanyelven történő tünetek gyűjtése, a beteg alkati típusának megismerése az egyik legfontosabb lépés.

Igyekeznünk kell felmérni az egyén és a család, a család és a közösség, a közösség és az egyén között létező összefüggések egyensúlyi állapotát.

Egy családtag végleges mozgásképtelensége vagy korlátozása a legtöbb **hozzátartozó** szempontjából az érzelmi megterhelés komoly problémát jelent. Ennek legfőbb okát a megbetegedéssel kapcsolatos sokrétű veszteség és a bizonytalan jövő alkotja. Ez egy igen összetett folyamat, amelynek alapvető komponensei a következők: egy megértő partner hátrányos helyzetbe kerülése, támasz, tervek, remények, a mozgásszabadság, az anyagi biztonság és az önmegvalósíthatási lehetőségek elvesztése.

A felsorolt általános alapelvek tükrében felvetődik a kérdés: miért fontos a betegnek, ápolójának vagy hozzátartozójának az **anyanyelvi kommunikáció?**

A válasz legfontosabb vetületei:

- kórisme megfogalmazása és átadása a doktornak a **családban beszélt nyelven** sokkal gördülékenyebb, nem kell keresni a megfelelő szavakat. Néha a szavak mögött sok mindent lehet kihallani, amit egy jó orvos tudat alatt regisztrál.
- árnyaltabb kórképet kap a betegvizsgáló, mivel a részletes beszámolóból **érti, és tudja**, mire kell odafigyelnie,

Van, amikor a gyógyítási protokoll egyszerű, világos, de nemegyszer lehet összetett, bonyolult. Ezeket az orvosnak:

- el kell mondania **érthetően** a betegnek, a hozzátartozóknak vagy az ápoló személyeknek,
- **le kell írnia azon a nyelven**, amelyen a beteggel és a környezetével kommunikál,
- el kell fogadtatnia első sorban a beteggel és nem utolsó sorban a járulékos betegségeket kezelő többi orvos kollégával.

2.b./ Jellegzetes orvosi szempontok:

A beteg meghallgatási folyamatának előnyei az anyanyelv művelésének evidens hozománya.

- kérdezni,
- választ kapni,
- rákérdezni,
- korrigálni
- és pontosítani anyanyelven sokkal egyszerűbb.

Semmi nem relevánsabb ebben a kérdéskörben, mint például a leggyakrabban előforduló kórkép, a fájdalom megismerésének fogalma.

A magyar nyelvben a fájdalom jellegére, minőségére utaló kifejezések, jelzők szuggesztivitása az egyike a legsúlyosabb argumentumoknak, amely az anyanyelven való panaszkodás jogosságát illeti.

Az algológiai gyakorlatban használatos a **PPI -index** (present pain intensity) a jelenlegi fájdalomintenzitás mérési fokozatai:

FÁJDALOMINTENZITÁS	FOKOZAT
Nincs fájdalom (fájdalmatlan)	0
Enyhe	1
Kellemetlen	2
Aggasztó	3
Borzalmas	4
Pokoli	5

De használjuk a tudomány egyik, mérhető evidenciákon alapuló, fájdalomvizsgáló felmérési adatbázisát, a **McGill-féle fájdalom kérdőívet** és annak ide vonatkozó, a magyar nyelvben használatos **fájdalomárnyalatokat, kifejezéseket és jelzőket**. *A fájdalomról - mondja Max Kantner - alig tud valamit az anatómus, valamivel többet a filozófus, sokat a klinikus, de legtöbbet maga a beteg.*

Rövidített McGill-féle fájdalom-kérdőív módosított magyar változata:

Páciens neve:.....Dátum.....

A TÜNET LEHET:	NINCS (0)	ENYHE (1)	MÉRSÉKELT (2)	SÚLYOS (3)
1. Alig elviselhető				
2. Álmatlanságot okozó				
3. Álomból felébresztő				
4. Áramütésszerű				
5. Béklyózó				
6. Bizsergő				
7. Csipő				
8. Ébredéskor jelentkező				
9. Égő, égető, tüzes				
10. Éles				
11. Elviselhetetlen				
12. Émelyítő				
13. Fantomfájdalom				
14. Fejet körbefogó „satuban van a feje”				
15. Féloldali				
16. Görcsös				
17. Gyötrelmes				
18. Hasogató				
19. Heves				
20. Hirtelen fellépő				
21. Huzamos				
22. Húzó				
23. Húzó - szűrő				
24. Ijesztő				
25. Ingerre fokozódó				
26. Kaparó				
27. Kegyetlen				
28. Keserves				
29. Késszúrászerű				
30. Kétoldali				
31. Kimerítő				
32. Kínzó				
33. Lüktető				
34. Maró				
35. Metsző				
36. Nyilalló				
37. Nyomó				
38. Rohamszerű				
39. Rosszullétet okozó				
40. Rövid/ v - mérsékelt/ v - hosszú ideig tartó				
41. Sajgó				
42. Spontán				
43. Szűrő				
44. Tartós				
45. Tompa				
46. Tűrhetetlen				
47. Tűrhető				
48. Villámszerű				

2. c./ Orvosi humánmagatartási szempontok

- Az emberi hozzáállás rendkívüli jelentőséggel bír. A beteg és családja türelmetlenül várják az orvost. Elrendezik a lakást, helyrerakják az egyébként szerteálló székeket, elrakják a felesleges ruhaneműt stb. Ezt a várakozást és az orvos személyével kapcsolatos elvárást nem szabad, nem illik hanyag nemtörődomséggel lereagálni.
- Empátia, karizmatikus egyéniség sugározzon az orvusból. Öltözete, tiszta, vasalt köpenye, megjelenése, bevezető szavai, mondatai legyenek bizalmat ébresztők. Természetesen mindezek az elvárások érvényesek bármilyen nemzetiségű orvosra, de ha az orvos a beteg anyanyelvén szólal meg, kellemes, megértő hangon, a bizalmas légkör, a gyógyítás előfeltételei sokkal gyorsabban, gördülékenyebben folytatódnak.
- Egy ápolt külső, magabiztos megjelenés, egyszerű, de értelmes kifejezésmód, együtt érző, a szenvedést megértő, a betegre és nem az órájára figyelő orvos mindig rangot és tiszteletet előlegez a gyógyítás papjának.
- A jó orvos mindenre odafigyel, amit a környezete sugároz feléje. Aki megkérdezi a krónikus, hosszú ideje ágyhoz kötött beteg hozzátartozóját, ápolóját: - aki rendszerint egy családtag - hogy van? hogyan bírja a fizikai strapát és a lelki terhelést? – az biztosan egy jó orvos.

3. A beteg szempontjai

Az anyanyelven való megszólalás pusztán tudatának jelentősége abból áll, hogy:

- megkönnyíti az orvos felé való közeledést
- a kifejezésmód hozzáférhető és természetes,
- a szakmai és humán kommunikáció bensőséges, meghitt hangulatban folyik,
- a körelőzmények narrációja és a betegséghez kötődő információk mással való megosztása leegyszerűsödik,
- a kórképek és főleg a diagnózis megértése alaposabb,
- a kezelési protokoll megértése és elfogadása biztosabbá válik,
- az otthoni utókezelés megértése és elfogadása pontosabbá válik.

4. A kisebbségi orvos és a kisebbségi beteg kapcsolatának közösségi vetületei

1./ Erdélyben, de nem csak itt, hanem az elcsatolt országrészek bármelyikében a magyar ajkú nemzetiség igen heterogén régiókban él és dolgozik.

- A tömbmagyarság területein a magyar orvoshoz való fordulás nem jelentkezik aggasztó kérdésként.
- A Partiumban, ahol a nagyobb vagy kisebb városokban megoszlik a magyarság, a betegek családon belül „adják egymásnak” a magyar orvosokat.
- A szórványban, az „új évezredi végeken” legszomorúbb a helyzet, ahol sokszor 100 km-eket kell utaznia az arra képes betegnek, hogy anyanyelvén mondhassa el panaszait és kapjon kezelést, jó tanácsot.

2./ Trianon óta bizonyítást nem igénylő észrevétel, hogy kicsiny vagy közepes, szétzört vagy homogén közösségekben az orvosnak a gyógyításon túl egy hihetetlen társadalmi, megtartó ereje van.

Ha egy 300.000-es városban 40.000 magyar ajkú lakós él és ezek zöme rendszeresen **találkozik orvosával** a templomban, színházban, magyar bálon, táncházban, szavalóversenyeken, szülői értekezleten stb. az a **közösség megerősödik identitástudatában**.

3./ Ezekből a kisebb – nagyobb létszámú közösségekből **nem szabad emigrálnia** a papnak, lelkésznek, a tanítónak, tanárnak, ügyvédnek, gyógyszerésznek és az orvosnak. A körülmények ellenére is való helybenmaradás igen pozitív példa, addig, amíg egy kimagasló helyi értelmiségi külföldre távozása sokakat megingat reményteljes jövőképében. Nem hőstett elmenni, maradni az!

4.1./ A kisebbségi orvos és a kisebbségi beteg kapcsolatának *anyagi* vetületei.

Az orvos–beteg viszony egyik álszeméremmel elkendőzött kérdése a honorárium, ami hatványozottan beférkőzik a kisebbségben élők kapcsolataiba, nemegyszer feszélyezve és mételyzve ezt az alapjában meghitt módon kialakult bizalmi rendszert.

Egyfelől óhatatlanul szembe kell nézni hivatásunk emberi és szakmai kihívásaival: az emberiség összességében – közöttünk nemzetünk is – sajnálatos módon előregszik és szegényedik. Gondot okoz a szegények és gazdagok gyógy ellátáshoz történő hozzáféréseinek fájdalmas különbsége, és ennek az etikai felelősségnek súlya van.

Másrésről sem az orvostól, sem az asszisztenciától nem lehet elvárni, hogy felelősségteljes beavatkozását teljesen ingyen, karitatív munkában végezze. A kiszállás, a beavatkozáshoz használt anyagok, gyógyszerek és egyszer használatos segédeszközök mind pénzbe kerülnek.

Szolgáltatás vagy szolgálat?

Véleményem szerint a fogyasztói társadalmak azzal követték el az egyik legnagyobb hibát az egészségügy jogi szabályozásában, hogy a gyógyítást, az orvos jobbitó tevékenységét a szolgáltatások körébe sorolták.

Ez a filozófiai tévedés egy ponton, de széles néprétegek körében kikezdte a polgári társadalom tradicionális értékrendjét. Ráadásul ez a hozzáállás képmutató is, mert aki már látott beteg, szenvedő embert, akit fájdalmak, kétségek gyötörnek, az tudja, hogy ez a beteg nem szolgáltatás-vásárlásra tér be hozzánk.

Azt is be kell ismerjünk, hogy ez a torz szemlélet végképp elapasztja a gyógyítás spirituális forrását, megöli az orvos-beteg intim - bizalmi kapcsolatát, és eladó-vásárló szintjére süllyesztí le azt. Az orvosok ma bért, fizetést kapnak, keresethez jutnak.

Nemrégén ezt még honoráriumnak nevezték, ami tiszteletdíjat jelent.

E szóban benne volt a gyógyító munka díja és tisztelete egyaránt.

Valós helyzet vagy álkérdés?

Szakmai és sorstársaihoz hasonlóan, az orvos is tudja, hogy amikor valaki beteg, akkor egzisztenciálisan is beteg. A szenvedés lényegesen több a fájdalomnál, a testi nyomorúságnál. A hit, a reménymorzsák, a jövő üzenetei és kérdései nem kerülhetők meg. Nem csak a fájdalmat kell csillapítanunk, hanem a szenvedő ember egészének kell segítséget nyújtanunk, reménységet, hitet adnunk. A keresztényi szeretetben való hitelességünk érzése, ennek a lelki pozitivitásnak a továbbadása, a csendes fohász ereje a megmaradásban és élni akarásban nemegyszer csodákra képes.

Ezeket az egyénre szabott bátorító, vigasztaló és rejlő erőt felhozó őszinte szavakat soha nem lehet más nyelven elmondani, mint a betegünk imádkozó anyanyelvén.

Ha erőfeszítéseink, segíteni akarásunk és tudásunk honoráriumaként Vergilius sorait kapjuk, miszerint „*Semper honos nomenque tuum laudasque manebunt – azaz Tiszteleted, dicséreteled és neved el nem enyészik*” – fáradozásunk nem volt hiábavaló.

Amikor szemtől szembe áll az orvos és az ő betege, a Krisztushitben és az Evidenciákon Alapuló Gyógyító Eljárás alapvető, ún. 3 T axiómája vezesse gyógyító cselekvésüket: TTT = Tisztelet – Tudás – Tapasztalat! Ha mindezek átadása, gyakorlása azon a nyelven történik, amely a beteg anyanyelve, többet tettünk orvosi eskünkben előírt kötelességünknel.

Egy valós nyelvi és kulturális viszony dilemmája mindaz, ami elhangzott, melynek megélése során – Széchenyi István szavaival szólva – a tudomány szerény eszközeivel éreztettük azt, hogy „Jó magyarnak lenni igen nehéz, de nem lehetetlen!”

A tudomány arról is szól, hogy tapasztalatok vannak benne, vélemények hangzanak el, és észrevételek ütköznek.

IRODALOM:

1. Bogdán G., Gyeney L.: Arctáji fájdalmak eredete és differenciáldiagnosztikája. Littera Nova Kiadó, Budapest, 2002.
2. Gerle János: Gondolatok a gyógyításról és a gyógyító emberről. Magyar Fogorvos. 2006/1. 28-29 old.
3. Kiss Jenő: Az értelmiség és a szaknyelv. Magyar Orvosi Nyelv, VII évf., 2. szám, 2007, 60-63 old.
4. Murtooma Heikki, Gyenes M.: Félelem, szorongás, fájdalom a fogászatban. Dental Press Hungary Kft. Budapest, 2002.
5. Nagy Zsuzsanna: Az Észak-amerikai Magyar Iskolák Tanári Egyesületének XII. Konferenciája. Toronto, 2005. június 18. Nyelvünk és kultúránk 2005/3-4. 71-88. old.
6. Rák Kálmán: Orvosi szaknyelvünk – mindannyiunk közös ügye? Magyar Orvosi Nyelv, IV évf., 2. szám, 2004, 16-19 old.
7. Vincze László: A svéd nyelv helyzete a finn egészségügyi rendszerben. Magyar Orvosi Nyelv, VIII évf., 1. szám, 2008, 29-38 old.
8. *** Kisebbségi orvos – kisebbségi beteg. Orvosi Konferencia. Szatmárnémeti. 1994. okt. 12-13. Szentgyörgyi Albert Társaság szervezésében.

Kérem, engedjék meg, hogy bemutakozzam és egy pár szóban beszéljek magamról. MATEKOVITS GYÖRGY névre kereszteltek az aradi minoriták 1943. május 31-én.

A temesvári „*Victor Babeş*” Orvostudományi és Gyógyszerészeti Egyetem Fogorvostudomány Karán tanszékvezető professzorként dolgozom. 1961-ben érettségiztem a volt Katolikus Magyar Fiúgimnáziumban. 1968-ban államvizsgáztam a temesvári OGY Egyetem Fogorvosi karán, majd közel 30 éven át a Szájsebészeti Klinikán működtem, 1992-ben osztályvezető főorvos, 1994-ben az Orvostudományok doktora (PhD) és egyetemi adjunktus, 1998-tól docens és a Magyar Tudományos Akadémia köztestületi tagja, 2003-tól egyetemi professzor lettem. 12 kötetem, kb. 150 dolgozatom és közel 200 közleményem ismert az országban és határokon túl. 2012-ben mentem nyugdíjba.

A kisebbségi orvos és hasonló sorsú betegek téma választása, és bugyrainak elemzése egy valós helyzet diktálta orvosi és etikai kötelesség. Jelen pillanatban Európa legnagyobb nemzeti kisebbsége vagyunk, annak Gullivernyi negatív és liliputi pozitív vonzátaival. A rengeteget kutatott és körbejárt orvos-beteg kapcsolt fogalomkörnek egy külön szeletkéje vonatkozik a többségtől körülölelt népcsoport jellegzetes, egyedi, anyanyelvi kérdéseire. Amikor kisebbségről beszélünk, nem kizárólag az anyaországról a történelem szikéjével lekanyarított nemzetész számszerű, mennyiségi arányairól van szó, amikor a szülőföld nem egyezik a hazával.

A cikk szerzőjének elérhetősége:

Prof. Univ. Dr. Matekovits György PhD. DMD.

307210, com. Giarmata, jud. Timis/România

Str. Viilor nr. 563

Tel: 0040256/ 369922

Maroktelefon: +40 - 0744-158357

e-mail: georg.matekovits@freemail.hu // matekgyuri@gmail.com

A BIOETIKA ÉS A MENTÁLHIGIÉNÉ TALÁLKOZÁSA

Első látásra talán elvontnak tűnik előadásom címe, a bioetika és a mentálhigiéné találkozása. Ha azonban feloldom a tömör megfogalmazást, akkor kézzelfoghatóbbá válik, hogy milyen találkozásról van szó.

Elsősorban személyek találkozására gondolok. A bioetikával foglalkozó személyek, szakemberek tartós, rendszeres találkozását tartom fontosnak, amely lehetőséget adhat egymás elveinek, gondolkodásának kölcsönös megismerésére, a párbeszéd megindulására. De nemcsak egyes szakemberek találkozhatnak, hanem két szakmai közösség is, - jelen esetben a Magyar Bioetikai Társaság és a Magyar Mentálhigiénés Szövetség. Ennek első lépése ez az alkalmi találkozás, amely ezen a konferencián létrejött.

A személyek és közösségek találkozása teszi lehetővé, hogy két szemléletmód, két elmélet és gyakorlat találkozzon egymással, - a bioetika valamint a mentálhigiéné szemlélete és gyakorlata. Mi segítheti elő ezek mélyebb találkozását? Mindenekelőtt a hasonlóságok.

Mind a bioetika, mind pedig a mentálhigiéné az egészséggel, az egészség megőrzésével vagy helyreállításával van kapcsolatban. A bioetikának elsősorban a szomatikus egészség van a fókuszában, a mentálhigiénének pedig a mentális - vagy lelki - egészség.

Mindkettő interdiszciplináris illetve multidiszciplináris jellegű. Tehát mindkét oldalon több tudományág, több szakma együttműködése valósul meg.

Egyaránt jellemző rájuk az értékelvű gondolkodás. A bioetika nevében is hangsúlyozza, hogy erkölcsi értékek alapján közelíti meg a problémákat, de a mentálhigiénéről is elmondhatjuk ezt (különösen a pozitív mentálhigiénéről).

Alapelvként ugyanúgy a személy méltóságát vallják, s képviselőiknek nagy része egyetért abban, hogy ennek a méltóságnak a forrása az ember istenképsége.

Ugyanakkor elmondható, hogy a bioetika is és a mentálhigiéné is csak kvázi szakma. A bioetikát több egyetemen oktatják, de egyelőre nem lehet bioetikai diplomát szerezni. Mentálhigiénés diplomát ugyan már ezres nagyságrendben szereztek az egyetemi képzésekben, mégsem tekintik önálló szakmának, mert a végzettek elsősorban eredeti hivatásuk, szakmájuk területén alkalmazzák a mentálhigiéné szemléletet.

A találkozások értelmét az adhatja, ha a találkozó személyek vagy közösségek kölcsönösen gyarapodnak a találkozás keretében. Ezért érdemes végiggondolni, hogy mivel gazdagíthatja e találkozás a bioetikát?

Természetes módon kínálkozik a bioetika kiterjesztésének lehetősége a mentális területre. A pszichiátriára és a pszichoterápiára való kiterjesztés már eddig is megtörtént, ezt legfeljebb tovább lehetne mélyíteni. Ezzel azonban nem foglalkozom, mert Szövetségünk felfogásában a mentálhigiéné nem a pszichiátria tereuma.

Azt viszont különösen fontosnak tartanánk, ha a közösségi lélekvédelem, a közösség lelki egészségvédelme etikai problémáit, dilemmáit bevonnák a bioetikai gondolkodás körébe.

Hasonlóan nagy jelentőséget tulajdonítunk annak, hogy a családvoroslásnak a család lelki egészség-fejlesztésével kapcsolatos etikai kérdéseivel is foglalkozzon a bioetika.

A mentálhigiénés szemlélet új kérdéseket tehet fel és új gondolkodási irányokat a bioetika számára. Csak címszerűen sorolom fel a bioetikának a mentálhigiéné által inspirált lehetséges új témáit.

- A gyógyítók (orvosok, ápolók) járulékos és célzott mentálhigiénés hatásának etikai vonatkozásai.
- A gyógyító személyzet saját lelki egészségvédelmének etikai imperativusa (ennek legjobb eszközeként és formájaként a számukra szervezett szupervíziós folyamatok ajánljuk, s etikai kérdés a szupervízióhoz való hozzáférés biztosítása mindenki számára, s igénybevételenek lelkiismereti kötelezettséggé tétele).
- Az egészségügy óvó – ártó hatásai dialektikájának vizsgálata, az iatrogén pszichés ártalmak kivédésének etikai problémája.
- A személy méltósága mellett a közösség méltóságának is a bioetika alapelvévé tétele.
- A beteg segítése szenvedése értelmének keresésében és megtalálásában, mint az orvossal szembeni erkölcsi elvárás.
- A gyógyító és a beteg közötti mélyebb személyes találkozás mentálhigiénés szükséglet lehet mindkettőjük számára, s ez is etikai problémákat vethet fel.

A másik oldalról közelítve azt is végiggondoltam, hogy mi lehet a mentálhigiéné nyeresége ebben a bioetikával való találkozásban? Következtéseimet szinté csak címszerűen tudom felsorolni.

- A mentálhigiéné számára akár paradigmaváltáshoz is vezethet a lélekvédelem, a lelki egészség promóció etikai kérdéseinek, bioetikai vonatkozásainak vizsgálata.
- A mentálhigiénés beavatkozás etikai korlátait is vizsgálnunk kell (mivel főként tevékenységekben, programokban, akciókban nyilvánul meg).
- A közösségi lélekvédelmi programokban való részvétel önkéntességének etikai alapon való átgondolása.
- A mentálhigiéné bevonhatja látókörébe a bioetika kulcstémáit (az asszisztált humán reprodukció, a genetikai tanácsadás, az abortusz, a betegtájékoztató, az eutanázia, az orvosi kísérletek, az egészségügyi allokáció, a szervátültetés, stb.), és felvállalhatja az ezekkel kapcsolatos mentálhigiénés teendőket – a bioetikai elveket szem előtt tartva.
- Meg kell említenem, hogy ezek közül egy területen rendelkezem bővebb tapasztalattal. A szervátültetettekkel, illetve a szerve várázókkal (különösen a dializáltakkal) folytatok rendszeres mentálhigiénés segítő beszélgetéseket. Ezekben érdekes etikai dilemmák kerülnek elő: például a szerve régóta várázó kérheti-e, elfogadhatja-e a családtagjától az alkalmas szervet (pl. az egyik veséjét); miért fontos a kadáver donor megismerhetőségének tiltása illetve dilemmája; az új szerv befogadása, az új testkép kialakulása, az eredeti személyes identitás megőrzésének fenyegetettsége; a szervátültetettek közösségi kapcsolatainak mentálhigiénés és etikai problémái, stb.

Minden találkozásnak szerves része egymás megismerése. Ezért az előadásom további részében röviden bemutatom a Magyar Mentálhigiénés Szövetséget a bioetikával foglalkozó szakmai közösség számára.

A közel két évtizedes múltra visszatekintő MAMESZ egyesületeket, műhelyeket, és egyéni tagokat is magába foglal. Magam hosszú ideig voltam elnöke, jelenleg - Buza Domonkos fungáló elnök mellett - tiszteletbeli elnöke vagyok. Kiemelkedő személyiségei voltak egyesületünknek a nemrég elhunyt Buda Béla, a körünkből már korábban eltávozott Fodor Katalin, s a még ma is aktív Grezsa Ferenc (volt elnök).

Idézek Szövetségünknek az induláskor megfogalmazott programnyilatkozatából:

„A mentálhigiéné egyaránt jelent szemléletet, elméletet, tevékenységi területet, illetve intézményrendszert. Mint szemlélet, a mentálhigiéné elsődlegesen a proszociális értékek, valamint az élet minőségének fejlesztése, az életigenlő magatartás támogatására irányul. Ezáltal hozzájárul az erkölcsi értékek megszilárdulásához, az önpusztító, destruktív és aszociális megnyilvánulások és minták gyakoriságának mérséklődéséhez is. Elméletének középpontjában – a humán tudományok ismereteit integrálva – a holisztikus emberkép áll. A különböző pszicho-szociális problémákat az emberi kapcsolatok kontextusában értelmezi, és annak keretében igyekszik befolyásolni. A mentálhigiéné tevékenységi területe, illetve intézményrendszere átfogja a humán szolgálatokat, a kultúrát, a szociális gondoskodást, az egészségügyet, a hitéletet, a tömegtájékoztatást, a polgári kezdeményezéseket, a törvényhozás és a kormányzat működését.”

A mentálhigiéné „szakmát” jól jellemzi Grezsa Ferenc meghatározása:

„A mentálhigiéné nem „egy” hivatás a sok közül, hanem olyan integrált szemléletmód és tevékenység, amely kizárólagosan nem azonosítható a különböző humán tudományok és szolgálatok egyikével sem. Nem pusztán az egészségügy, az oktatás, a szociális gondoskodás, a hitélet, a közművelődés, a gyermekvédelem, a tömegtájékoztatás vagy a kormányzati működések területe, hanem mindezek ismeretanyagából és módszereiből egyaránt merítő, továbbá e területek hétköznapijaiban egyaránt tükröződő szemléletmód és gyakorlat.”

Az utóbbi időszakban előtérbe került a Mental Health Promotion, vagyis a mentális egészségmegőrzés, lelki egészség-fejlesztés. Ez az értékközpontú, autonóm, felelősséget vállaló, támogató és toleráns társas környezet fejlesztését célozza. Az egészségmegőrző és fejlesztő programok elmélyítik a lakosság mentális egészséggel kapcsolatos ismereteit, bővítik a személyek és közösségek problémamegoldó eszköztárát, s megváltoztatják a közgondolkodás viszonyulását a mentális betegségek és betegek iránt. Minden olyan kezdeményezést támogatnak, melyekben proszociális értékek tükröződnek. Mindezzel javulhat a mentális problémákkal küzdő emberek életminősége.

A MAMESZ-ben néhány éve kidolgoztuk a Leleki Megújulás programját. E program stratégiájának középpontjában az érték- és normarendszer helyreállítása, valamint a személyes, közösségi és nemzeti identitás erősítése áll. Abból indultunk ki, hogy a mai magyar társadalom lelki állapota kritikus szinten van, a negatív tendenciák destruktív hatása áthatja az egész közösséget, – amint azt Kopp Mária és Skrabszky Árpád ismétlődő vizsgálatai kimutatták.

A mai magyar társadalom tele van lelki sérülésekkel: gyenge a társadalmi kohézió, - gyakran hiányzik a szolidaritás, - bizonytalan az egyéni és közösségi identitás, - tovatűnt a bizalom, - megrendült az egyének és csoportok biztonságérzete, - kevesekben lelhető

meg a toleráns és befogadó attitűd, - ellentétébe fordult a pozitív életérzés, a társadalmi jókedv, - felborult a szabadság és felelősség egyensúlya, m - mélyre süllyedt a társas érintkezés kultúrájának színvonala, - nagyon sokan válnak áldozatává a mindenfelől áradó lélekromboló hatásoknak s teszik magukévá a negatív értékeket. Ezen kívül nagyszámú ember él lelki szegénységben, ami a lelki értékekben való szűkölködést jelenti: gyenge, vagy hiányzó képességeket, alacsony szintű tudást, érzelmi sivárságot, a megbirkózási képesség hiányát, a szűk időperspektívát, a gyenge motiváltságot, az identitás bizonytalanságát, a gyökértelenséget, az általános lelki lealacsonyodást. De a lelki szegénység a lehetőségek korlátozottságát is jelenti: a társas kapcsolatok szegényességét, az információhoz jutás nehézségét, a megértés, empátia és elfogadottság nélkülözését, a fejlődés, a kibontakozás akadályozottságát, az értelem-keresés korlátaival, a bizalom és bizalom fogyatkozását, a támogató háló hiányát. Ezt a diagnózist egy mondatba sűrítve kijelenthetjük, hogy a magyar társadalom jelentős része lelkileg lealacsonyodott, kulturálisan lesüllyedt, morálisan ronszolódott. Ezért kiemelkedő mentálhigiénés feladat a lélekemelés, a lelki megújulás alapja, kezdete.

A lélekemelésnek a nemzet lelkületénél kell elkezdődni, hogy azután a nemzet elő tudja mozdítani tagjainak lelki emelkedését. A nemzetnek - az egyénhez hasonlóan - önmaga fölé kell nőni, s úgy találhat magára, hogy meghaladja önmagát. A magára találás a saját méltóságának megtalálását jelenti.

A lelki megújulás programjával keressük az eszközöket, melyekkel elősegíthetjük az egyén, a közösség és a nemzet lélekemelését. Ilyen eszközök: a valódi, bensőséges ünneplést újra tanulása, a társadalom jókedvre derítése, a pozitív gondolkodásra hangolás, a derübb munkahelyi és iskolai légkör kialakítása, az életkedv, a munkakedv, a tanulási kedv, a gyermek-vállalási kedv, a házassági kedv, a vállalkozói kedv erősítése, a verbális agresszió, a nyelvi durvaság visszaszorítása, a materialista, anyagi életszemlélet helyett a transzcendens felé való nyitás.

A lélekmelegítő hatások között prioritása van az egyének, családok, csoportok közötti mélyebb találkozásoknak, a tartós kötődések, elkötelezettségek vállalásának a kapcsolatokban, a hűség érték-jellege visszaállításának.

A lélekerősítő hatásokkal növelni lehet a lelki edzettséget, lelki állóképességet, a rezilienciát, fokozni lehet a tűrő- és ellenálló képességet, a bátorságot a kihívásokkal való szembenézésre, a kudarcok, szenvedések elviselésére, s a kitartásra a célok eléréseért.

Mit jelent tehát az egészséges lelkületű társadalom az egyének számára: többek között jobb közérzetet, egyre kevesebb stressz által kiváltott negatív tünetet, egyre kevesebb feszültséget, több biztonságérzést, egymásra figyelést, újra kialakuló bizalmat egymás iránt.

A már többször említett pozitív mentálhigiénés szemlélettel azt gondoljuk, hogy a közösségek, a család, a kortárs csoport, az iskolai, a munkahelyi, a lakóhelyi és vallási közösség akkor hat fejlesztően az egyénre, ha egészséges és védelmező légkört teremt. Ezzel olyan ellenállóvá teszi az egyént, hogy kedvezőtlen körülmények között is helyt tudjon állni.

A pozitív mentálhigiéné szerint a lelki egészség nem a lelki betegség hiánya, vagyis aki lelkileg nem beteg, még nem biztos, hogy lelkileg egészséges. A lelki egészség tehát valami többletet jelent. Ezért a lelki egészségre nevelés értékátadás, s azt kívánjuk elérni, hogy ezekkel az értékekkel érzelmileg is azonosuljanak az emberek.

Végül kiemelten kell szólnom a család lelki egészségéről. Az egyén – család – társadalom lelki egészsége kölcsönösen összefügg. Lelkileg egészséges személyek egészséges családban fejlődhetnek, de a családi közösség lelki egészsége is függ tagjainak lelki egészségétől. S ugyanígy a társadalom lelki egészsége függ az őt alkotó családok lelki egészségétől.

A család lelki egészségét meghatározó tényezők: a családi gyökerek ápolása, - a pozitív családi jövőkép, - az erős családi kohézió, - az elkötelezettség és érzelmi biztonság, - a bizalmas családi kommunikáció, - a kiegyensúlyozott családi időszerkezet.

A családok lelki egészségfejlesztésének legjobb kerete, módszere a családok rendszeres mélyebb találkozása, a családi encounter, - amelyekről egy pilot projekt keretében kedvező tapasztalatokat szereztem.

Papp Miklós előadásának két gondolatára visszautalva zárom előadásomat. Ahogy a találkozás a lelkiismeret működésének legfontosabb mozzanata (a belső szentélyben a személy és az Isten között), úgy a bioetikát és a mentálhigiénét képviselő szakemberek találkozását szakmai lelkiismeretünk követelményének tartom. Reményem szerint pedig szervezeteink kívánatos együttműködésében erős szinergikus hatás érvényesülhet.

A TERMÉSZETJOG ÉRVÉNYESÜLÉSE A DEMOKRATIKUS TÁRSADALMAKBAN

Ahhoz, hogy természetjog és demokrácia viszonyát vizsgálhassuk, először nyilvánvalóan tisztázni kell, mit is értünk rajtuk pontosan. (Talán kicsit hosszúra fog nyúlni ez a volta-képpen jól ismert tényeket felsorakoztató bevezetés, de szükséges ahhoz, hogy megért-sük, pontosan miért is kerülhet szembe e kettő egymással, ezért kérem azok türelmét, akik úgy érzik, hogy csupa trivialitással találkozunk az első néhány bekezdésben.) Kezdjük a természetjoggal! E szót a jelen írásomban a „természeti törvény” (lex naturalis) ill. „természetes erkölcsi törvény” (lex naturalis moralis) kifejezésekével azonos jelentésben használom, azaz olyan egyetemes érvényű erkölcsi törvényt értek rajta, amelynek tartalma az emberi természetből adódik, s amely ezzel összefüggésben természetes emberi észszel felismerhető, tehát megragadásához nincs szükség vallásos hitre, hanem megtérés nélkül is hozzáférhető minden épelméjű felnőtt ember számára, s éppen ezért mindenki számára kötelező is.¹ (Azért részesítem előnyben a „természetjog” elnevezést a „természeti törvény”-nyel szemben, mert hazánkban mind a köznyelvben, mind szakmai körökben még ingadozás van ez utóbbi kifejezés és a „természettörvény” használata között, s hol ez jelenti az egyetemes *erkölcsi* törvényt és a másik a *természettudományos* törvényeket, hol megfordítva, míg a „természetjog” szó kapcsán ilyen félreértés nem lehetséges.)

Mit mondhatunk mármost a természetjog tartalmáról, s hogyan alapul ez az emberi természetben? Az ember, mint tudjuk, eszes és társas élőlény, de eszessége is csak társaságának köszönhetően képes kibontakozni: azáltal válunk igazán emberré, hogy beleszületünk a társadalomba, s itt nevelkedésünk során elsajátítjuk a korábbi nemzedékek által felhalmozott kultúrát², melyet aztán valamilyen mértékben magunk is továbbfejlesztünk. Kultúra nélkül minden generáció újra és újra a nulláról indulna, és az emberiség az állattitól alig különböző szinten vegetálna. Így a társadalmiság és a történetiség is szerves része az emberi természetnek, létünk feltételezi a nemzedékek folyamatos egymásra következését, melynek

1 A természetjog vallástól való függetlenségével kapcsolatos kijelentésem némi kommentárra szorul. A klasszikus európai természetjogi hagyomány (beleértve a katolikus koncepciót is) ismeri a természetes vallás (religio naturalis) fogalmát, hiszen Isten létét észérvekkel igazolhatónak tartja, s így a Teremtőt épp olyan valóságosan megragadható lénynek tekinti, mint a társadalmat alkotó embereket, tehát valamiképpen az Óhózzá való viszonyunkat is szabályoznia kell. Így a klasszikus természetjog szükségképpen vallási kötelességeket is tartalmazott, melyek olyan világban is fennállnának, amelyben nem történt volna kinyilatkoztatás és az ember számára nem lenne kitzívze természetfeletti cél. Én a jelen írásban nem kívánok kitérni e természetes vallás kérdésére. Tisztában vagyok azzal, hogy korunk nyugati társadalmában nem lehet minden további nélkül feltételezni az Isten létezéséről való széleskörű meggyőződést. Most ne firtassuk, hogy ennek oka az istenérvek elégtelensége, vagy valami egyéb! A továbbiakban egyszerűen tudomásul veszem ezt a helyzetet, s úgy próbálok a természetjogról beszélni, hogy közben Istent mint merőben természetes tudás tárgyát is figyelmen kívül hagyom, olyan emberek számára is meggyőző kívánván lenni, akik sem hittel, sem észszel nem jutottak el Isten létezésének elfogadásáig. Saját ezzel kapcsolatos személyes meggyőződésemet is zárójelbe teszem ezért a továbbiakban.

2 A kultúra itt a lehető legtágabb értelemben veendő: az emberi tevékenység minden tárgyiasult (s így létrehozóját túlélő) eredménye ide tartozik, a műalkotásoktól és tudományos eredményektől a hétköznapi használati tárgyakon át a szokásokig, normákig és a nyelvig.

során egyre több *sajátos*, az állatokra nem jellemző *emberi szükségletünk* s ezek kielégítésére sokféle, szintén *sajátosan emberi készségünk* alakul ki. Nevezzük ez utóbbiakat hagyományos kifejezéssel *értelmi erényeknek!* Minthogy mindez emberek *együttélését* feltételezi, ezt valamiképpen szabályozni kell, minimalizálva az egyének lehetséges konfliktusait, s elérve, hogy viselkedésük egymás számára legalább nagy vonalakban kölcsönösen kiszámítható és biztonságos legyen. Ez azonban az erkölcsnek csak az *egyik* – a közismertebb – feladata. A *másik*, a feljebb mondottaknak megfelelően, az, hogy maga a társadalom mint olyan, mint az éppen adott konkrét egyénektől független, őket túlélni képes struktúra folyamatosan létezzék, s hordozza, közvetítse az addig felhalmozott kultúrát, különös tekintettel az értelmi erényekre, amihez persze nem csupán ez utóbbiak fennmaradását kell biztosítani, hanem a társadalom *természeti* feltételeit is (a bioszféráét, továbbá a nyersanyag- és energiaforrásokét), s végül, de nem utolsó sorban az *emberek* „újratermelését”, vagyis azt, hogy egyáltalán szülessenek újabb és újabb generációk, s ezek megfelelően szocializálódjanak. A társadalom e fenti értelemben vett folytonos létezését és működését a továbbiakban a közjőval azonosítom. Ez nem teljesen önkényes eljárás a részemről; előzményként hivatkozni lehetne pl. Jacques Maritainre, aki szerint a közjó „a sokaság jó emberi élete” (*la bonne vie humaine de la multitude*)³; a nagy francia tomista nem véletlenül említ itt „sokaságot”, nem pedig egyszerűen „embereket”; nyilvánvalóan a társadalomra mint egészre, mint az egyes egyéneket túlélő, tartósan fennálló egységre gondol.⁴

Ahhoz, hogy az emberek e kétfunkciós erkölcsnek megfelelően viselkedjenek, egyrészt *ismerniük* kell e célokat és a hozzájuk tartozó normákat, másrészt *motiváltaknak* is kell lenniük ezek betartására. Ez utóbbit részben külső szankciókkal, részben belső szabályozással lehet elérni: a külső szankció nem feltétlenül jelent hivatalos formában kiszabott büntetést, ide sorolható emellett pl. a közvélemény általi elítélés is. A szankció azonban csak akkor működik, ha a bűn ismertté válik, márpedig ez többnyire nem valósul meg; ezért szükséges, hogy a lehető legtöbb egyén valamiféle belső indítást érezzen a helyes viselkedésre, azaz alakuljon ki benne az arra irányuló akarat, hogy mind a többi egyénnek, mind a társadalomnak mint olyannak megadja, ami „jár” (vagyis tartózkodjék mind a más egyének személyében, javaiban való kártevéstől, mind a fenti értelemben vett közjót sértő magatartástól) és rendelkezék kellő önfegyellemmel, belső impulzusai feletti uralommal, hogy a mondott akarat szilárdan megőrizze vezető szerepét. Régiesen szólva rendelkeznie kell tehát az igazságosság, a lelki erősség és a mértékletesség sarkalatos *erkölcsi erényei*-vel. De a negyedik sarkalatos erény, az okosság is szükséges, melynek lényege az arra való készség, hogy az általános normákat a konkrét helyzetekre alkalmazni tudjuk. Ehhez persze *ismerni* kell e normákat, ezeket a szocializáció során el kell tehát sajátítani. Mindez együtt képezi az erkölcs teljes rendszerét, amelyet a természetjoggal azonosíthatunk.⁵ Tekintve mármint, hogy a fentiek nélkül tartósan semmiféle emberi társadalom nem működhet,

3 Jacques Maritain: *La personne et le bien commun*, in *Oeuvres, 1940-1963*. Desclée de Brouwer, h. n., 1978. 299. o.

4 Erről bővebben ld. Turgonyi Zoltán: A közjó újrafelfedezése in Bakos Gergely OSB (szerk.), *Korunk irányítójá: a Caritas in Veritate kezdetű enciklika jelentőségéről*, L'Harmattan – Sapientia, Budapest, 2012. 41-56. o.

5 Hely hiányában itt nem fejthetem ki, hogyan felelhet meg e kétfunkciós erkölcs minden tekintetben a természetjog klasszikus fogalmának, pl. miért lehet egyetemes érvényű a ténylegesen létező erkölcsök koronként és népenként változó voltának ellenére, s azt sem vizsgálhatom, hogy miképpen lehetséges egyáltalán kötelezőnek szánt normákat előírni, ha létezik a tények és az értékek világa közötti közismert szakadék. Minderről részletesen írtam másutt: Turgonyi Zoltán: *Etika Kairosz*, Budapest, 2012., 11-54. o.

az itt használt értelemben vett erkölcs terén nem lehetséges pluralizmus, ha e társadalom tartós létét biztosítani akarjuk. A szükséges normákra vonatkozó erkölcsi iránymutatás tartalmi egységességét garantálni kell, s ez korunk viszonyai között, amikor a világnézetek terén meglehetősen nagy tarkaság uralkodik, csak állami feladat lehet, legalábbis a nyugati civilizációban, hiszen itt ma az állam az *egyetlen* olyan *normaforrás*, amellyel *minden* ember szükségképpen találkozik. Így az államnak kell tehát gondoskodnia arról, hogy a fenti értelemben vett kétfunkciós erkölccsel és „tartozékaival” azonosítható természetjogot általánosan elismerjék, uralkodó legyen a közvéleményben. (Tartozékokon értem egyrészt az erényeket és a szankciókat, másrészt magát azt a szabályt is, hogy a kétfunkciós erkölcs normái ismertek és elismertek legyenek, tehát *a megfelelő közvélemény biztosítása is része* ilyen értelemben *a természetjognak*.) Valójában éppen ez a közvélemény-formáló szerep az állam *legfőbb* feladata erkölcsi téren, hiszen ha ez jól működik, az emberek zöme belső indíttatásból fog a természetjognak megfelelően viselkedni, ezért büntetőjogi szankciókat csak ritkán, a legsúlyosabb esetekben kell alkalmazni.

Betöltheti-e a demokrácia azt a szerepet, amelyet a természetjog, s rajta keresztül maga az emberi természet fennállásának biztosítása az államtól megkövetel? Attól függ, mit értünk demokrácián. A rövidség kedvéért most megelégszem azzal a némileg leegyszerűsítő megállapítással, hogy ma olyan államot szokás demokratikusnak nevezni, amelyben minden felnőtt, épelméjű és cselekvőképes ember (nemre, bőrszínre, vallásra vagy bármilyen egyéb sajátos körülményre való tekintet nélkül) *egyenlő* mértékben járulhat hozzá szavazatával a politikai *hatalmat gyakorlók* személyének *kiválasztásához* és – vagy ezáltal (tehát közvetve), vagy népszavazás útján (tehát közvetlenül) – *a törvények tartalmának meghatározásához*.

Nyilvánvalóan minden azon múlik, mit jelent az ilyen értelemben vett népi törvényhozói szerep. Van-e valamilyen tartalmi megkötés? Egészen világosan fogalmazva: érvényes-e a demokratikus játékszabályok alapján hozott törvény akkor is, ha ellentmond a természetjognak? A klasszikus természetjogi gondolkodás persze határozott nemmel válaszol e kérdésre, hiszen a természetjog egyik szerepe éppen az, hogy mércéül szolgáljon a pozitív törvények számára: egyfajta iratlan alkotmányként kell működnie, amellyel összevetve tesztelnek minden emberek alkotta törvényt, függetlenül attól, hogy demokratikus úton hozták-e vagy sem. A mai nyugati politikai közbeszédben viszont e kérdés már fel sem merül, s ha felmerülne is, a legtöbben meg sem értenék, hiszen sokan még a „természetjog” kifejezés jelentésével sincsenek tisztában.

Ne tévesszen meg bennünket az a tény, hogy a mai nyugati politikai konszenzus teljesen elfogad bizonyos törvényhozásbeli korlátokat, amelyek még a szabályos demokratikus úton hozott döntéseknek is felette állnak és történelmileg részben természetjogi eredetűek! Ezek a korlátok lényegében két központi értéken, az egyéni szabadságon és az egyének közötti egyenlőségen alapulnak. Ha egy törvényről ma mértékadó körök azt állítják, hogy az emberi jogokat sérti vagy diszkriminatív lévén ellenkezik az egyenlőséggel, akkor azonnal nemzetközi nyomás alá helyeződik az érintett állam törvényhozása. Mármost a szabadság és az egyenlőség (igaz, sokszor szembeállítva egymással) egyaránt a kora újkori *természetjogi* elméletek nyomán került a középpontba s játszott kulcsszerepet az első híres emberi jogi dokumentumoktól kezdve a nyugati politikai gondolkodásban. Ám az *újkori* természetjog – amint erre számos szerző rámutat⁶ – lényeges vonásokban

6 Ld. pl. Leo Strauss, *Természetjog és történelem*, Pallas Stúdió Attraktor KFT, Budapest, 1999.

különbözik a *klasszikustól*. Individualista antropológián alapul, s egyoldalúan az egyénre és ennek jogaira koncentrál, mellőzve a közjót és az ez iránti kötelességeket. Így egy több száz éves történelmi folyamat során, melyet most lehetetlen akár csupán vázlatosan is bemutatni, napjainkra kialakult az a nyugati közmegegyezés, amely szerint adottságként kell kezelni aényt, hogy az egyének a kiindulópontok a maguk sajátos értékrendjével, vágyaival, törekvéseivel (melyeket nem lehet rangsorolni), az állam egyedüli feladata pedig az, hogy ezeket az egyéneket egyenlőként kezelje, azaz biztosítsa mindegyikük szabadságát, amíg más egyének szabadságát nem veszélyeztetik, s szigorúan tartózkodják attól, hogy bármelyikük konkrét világnézete mellett állást foglaljon azzal, hogy kötelezően előír valamilyen közös ember- és világméretet s egy ezzel járó erkölcsi eszményt. Nyilvánvaló, hogy ebben a modellben, ha szó szerint veszük, nincs belső biztosíték az *igazi* természetjog, ti. a fent említett kétfunkciós erkölcs *második*, közjövődő funkciójának érvényesülésére. Ez utóbbi egyszerűen az egyéni „ízléseknek” kiszolgáltatott. Ha van kellő számú egyén, akinek saját, szabadon választott világnézete, értékrendje megköveteli a közjó szolgálatát, akkor a közjó érvényesülni fog, máskülönben nem, hiszen az egyéni magatartások megengedettségének egyetlen hivatalosan kötelező kritériuma az, hogy más konkrét egyéneknek ne okozzanak kárt, márpedig számos olyan magatartás van, amely így a mai konszenzus szerint megengedhető, miközben hosszú távon aláássa a társadalmat. Hogy egy a konferenciánk témájához szorosan kapcsolódó példát mondjak: ha magánügynek minősül, hogy valaki családot alapít-e vagy a szabad szerelmet választja, tekintve, hogy az utóbbival sem korlátozza valamely más egyén szabadságát, akkor valószínű, hogy sokan le fognak mondani a családdal járó kényelmetlenségekről, s a szexualitást kizárólag élvezetforrásként fogják művelni, ami hosszú távon akár végzetessé válható népességfogyást eredményezhet, ahogyan ez a nyugati civilizáció országaiban, köztük hazánkban is, már tapasztalható.⁷ E veszélyt azonban a mai nyugati társadalom megfelelő törvényekkel, pl. a hagyományos család mint életforma pozitív diszkriminálásával nem tudja, s nem is akarja kivédeni, hiszen egyszerűen nincs mire hivatkozva megtennie: a végső érték az egyének szabadsága és egyenlősége, ez nem sérül a jelen esetben, sőt éppen akkor sérülne, ha az állam nyilvánosan elkötelezné magát egy meghatározott életfelfogás, jelesül a hagyományos családot feltételező erkölcs mellett; ezt és a szexualitás egyéb felfogásait szigorúan egyenlőként kell kezelnie, hiszen ha valamelyiket hivatalosan preferálná, akkor a más életformát követő egyének ezáltal negatív diszkrimináció áldozatai lennének. Az, hogy ezek az életformák a közjóra más-más hatással vannak, e tekintetben irreleváns szempont, hiszen az, hogy a társadalom folyamatos létezését értéknek tartjuk-e egyáltalán, e rendszerben szintén az egyéni ízlés alapján választott világnézettől függ, az államnak e tekintetben is semlegesnek kell lennie.

7 Természetesen tisztában vagyok vele, hogy a közeledés szerint ma világméreteken a népességnek nem a fogyása, hanem éppen a végső növekedése az *igazi* probléma. Ha azonban a jelenlegi nyugati értékrend érvényesülne Földünk egészén – aminek érdekében civilizációnk fáradszatólanul munkálkodik –, akkor az ezzel lehetővé váló tömeges hedonizmus kísérőjelenségeként mindenütt megindulna a ma még csak a nyugati világban érzékelhető népességfogyás. De ha valamely okból valóban szükségessé válna a növekedés fékezése, akkor is maradnának érvek a hagyományos értelemben vett család mellett, hiszen számos vizsgálat látszik bizonyítani, hogy ez a gyermekek szocializációjára legalkalmasabb hely. (Ld. pl. Sherif Girgis – Ryan T. Anderson – Robert P. George, *What Is Marriage?* Encounter Books, New York – London 2012. 42-44. o.) E tény pedig megint csak nem közömbös a társadalom mint olyan jövője szempontjából. Minderről bővebben ld. az 5. lánjegyzetben említett könyvem 20-22. fejezetét!

Lehet, hogy ez első hallásra nehezen hihető, de gondoljunk arra, hogy a mai nyugati világban léteznek olyan mozgalmak és szerzők, amelyek ill. akik az emberiség nemlétét tartják kívánatos állapotnak. Az előbbiek egyik példajaként említhető az emberiség kihalását célul kitűző *Voluntary Human Extinction Movement*, az utóbbiak közül talán David Benatar a legismertebb, aki egyfajta „negatív hedonizmus” alapján arra a következtetésre jut, hogy jobb nem lenni, mint lenni, s hogy gyermekek nemzése ill. szülése erkölcsileg helytelen.⁸ Ha ezek a személyek és mozgalmak törvényesen, a szólásszabadság által védetten hirdethetnek efféle, s toborozhatnak híveket, ez azt jelenti, hogy a nyugati politikai konszenzus legalább impliciten elismeri fakultatív életformaként az emberiség kihalásáért való munkálkodást, amiből persze az következik, hogy maga az emberiség fennmaradása sem számít ma olyan értéknek, amely felülírná az egyének szabadságát és egyenlőségét.

A ma létező liberális demokráciákban tehát a demokratikusan hozott döntések tartalmi mércéjeként nem a *teljes* természetjogot alkalmazzák, hanem ennek csak hiányos, pusztán az egyének jogait és egyenlőségét védő formáját, amelyet már nem is neveznek természetjognak, hiszen ehhez az emberi természet elismerésére is szükség lenne, amely viszont korunkban szintén az egyénileg választható világnézet függvénye.

Látszólag részben ellentmond ennek, hogy a fenti értelemben vett közjó feltételei közül legalább egynek a sorsát a mai Nyugat is a szívében viseli, hiszen az ökológiai problémákkal, továbbá a természeti erőforrások kimerülésének kérdésével igencsak foglalkozik korunk embere. Gyakori azonban, hogy két – a közjó szempontjából egyaránt rossz – szélsőség egyikét képviselik a javasolt megoldások. A mélyökologisták olykor annyira csak a bioszférára érdekeit nézik, hogy még az emberiség sorsát is alárendelik ennek, ami olyan bizarr eredményeket szülhet, mint a már említett *Voluntary Human Extinction Movement*. A sajátosan emberi szempontokkal számolók viszont szívesen hivatkoznak „a jövő generációk *jogaira*”, amivel lényegében a mai, jogcentrikus paradigmán *belül* maradnak, amelyben csak úgy lehet egy tettet elítélni, ha valóságos, konkrét egyének jogait sérti. Ám, ha eltekintünk is attól, hogy korántsem evidens, hogyan lehetnek még nem létező egyéneknek jogaik, akár azt is válaszolhatná valaki, hogy a jövőbeli emberek jogainak megsértése úgy is elkerülhető, ha gondoskodunk róla, hogy meg se szülessenek, tehát *gyakorlatilag* ugyanoda juthatunk, mint egyes, az emberiség önleépítését szorgalmazó mélyökologisták. Az igazi megoldás tehát csakis az lehet, ha magának a népesség újratermelésének biztosítását külön feladatnak tekintjük, ami a jelenlegi paradigmában aligha lehetséges.

Egy a koncepciókkal szembeni másik kételyt a következőképpen lehetne megfogalmazni: ha hosszabb távon egyetlen társadalom sem életképes a fent említett kétfunkciós erkölcsnek megfelelő természetjog nélkül, akkor hogyan lehetséges, hogy a Nyugat demokráciái, melyek közül a legrégebbi már több, mint kétszáz éve fennáll, még mindig léteznek? Nos, ez elsősorban alighanem azzal a tényezővel magyarázható, amelyet Molnár Tamás „maradék kereszténység”-nek nevezett.⁹ Hiába vált a mértékadó értelmiségi és politikusi körök gondolkodásában egyre inkább legfőbb hivatkozási alappá a liberalizmus, majd mellette a demokrácia, a nyugati társadalom egésze, részben megszokásból, hagyománytiszteltetből, részben valódi hite miatt, eleinte túlnyomórészt megőrizte a kereszténység által képviselt erkölcsi felfogást, amely, ha a természetfeletti célokkal kapcsolatos kötelessé-

8 David Benatar, *Better Never to Have Been: The Harm of Coming into Existence*, Oxford University Press, Oxford, 2006

9 Molnár Tamás, *Az Egyház, évszázadok zarándoka*, Szent István Társulat, Budapest, 1997., 190. o.

geinktől most eltekintünk, tartalmilag azonos a fenti értelemben vett természetjoggal, a nyugati átlagember tehát ekkor gyakorlatilag olyan normákat követett mindennapi életében, amelyek a közjó szolgálatát is megkövetelték (különös tekintettel a családdal, nemiséggel kapcsolatos magatartásra). S minthogy a politikusok is koruk gyermekei, ezek az elvek eleinte még a törvényhozásban is érvényesültek, holott a szabadságból és egyenlőségből mint végső értékekből – legalábbis ezek mai (következetes) értelmezése szerint – nem következtek volna. Ugyanakkor a társadalom talán nem kellőképpen volt tudatában annak, hogy e normákat nem csupán kereszténységünkénél fogva kell követnünk, hanem már egyszerűen *ember voltunk* alapján is (ha célunk a jelen írásban használt értelemben vett emberi természet megőrzése). A legtöbben nem természetjogként, hanem „valláserkölcsként” kezelték e morált, így viszont könnyű volt rá azt mondani később, hogy „hit kérdése”, „magánügy”, amellyel szemben az államnak épp olyan semlegesnek kell lennie, mint a magukkal valóságokkal szemben. Ekképp a XX. század második felében megindult törekvés az erkölcsileg semleges állam létrehozására akár úgy is tekinthető, mint a liberális demokráciák kezdettől meglévő alapelveinek következetessé tett alkalmazása. A régebben – különösen Franciaországban – szorgalmazott „laikus erkölcs” pedig (amely eredeti, XIX. századi formájában még tartalmazott számos valóban a közjót szolgáló normát) úgy lepleződik le utólag, mint készen átvett, csak isteni megalapozásától megfosztott keresztény erkölcs,¹⁰ amely persze ezért liberális alapon épp úgy elvetendő ill. magánüggévé teendő, mint az utóbbi. Napjaink legkövetkezetesebb liberálisai már élesen támadják a „laikus erkölcs” iskolai tanításának újbóli bevezetésére tett kísérleteket, amelyek, úgymond, nem egyeztetetők össze az állam erkölcsi semlegességével, a különböző életformák iránti kötelezően egyenlő tiszteletével. Ruwen Ogien pl. ellenzi az olyan nevelési programot, amelynek célja elfogadtatni a gyerekekkel pozitív értékeként a munkát, a takarékossgot, a fegyelmet, az önkontrollt s arra való készségünket, hogy bizonyos vágyak kielégítését késleltessük.¹¹ Ugyanő védhetőnek tartja „a lustasághoz való jogot”.¹² Könnyen belátható, hogy itt is ugyanaz a helyzet, mint a család korábban említett példájának esetében: ha valaki lusta, pazarló, fegyelmetlen, indulatain és vágyain uralkodni képtelen személy, e tény (tehát erényeinek hiánya) önmagában közvetlenül természetesen senki másnak nem okoz kárt, de nyilvánvaló, hogy ha az ilyen egyének kerülnek többségbe, aligha lehetséges a civilizáció napjainkra elért gazdasági és kulturális szintjének megőrzése (márpedig enélkül nem tartható fenn az életformáknak – mint a szabad egyéni választás tárgyainak – a mai társadalomban létező és épp a liberalizmus által nagyra értékelt sokfélesége); ráadásul az önuralomra képtelen ember könnyebben fog elkövetni agressziót másokkal szemben, s ez már a liberális minimumot, az egyéni szabadságok kölcsönös tiszteletben tartásának elvét is sérti. (E példából az is kiderül tehát, hogy a ma uralkodó paradigmában nemcsak az erkölcs közjóvédő funkciója szorul háttérbe, hanem a korábban a természetjog „tartozékaiként” említett erényekről való gondoskodás sem tökéletes.)

A fentiek miatt ma különösen fontos annak beláttatása, hogy azok a normák, amelyeket a most általam az egyszerűség kedvéért konzervatívnak mondott erők rendszerint érvényre akarnak juttatni, *nem* azért és *nem* annyiban tekinthetők kötelezőknek, mert és amennyiben

10 V. ö. pl. Jean-Paul Sartre, *Existencializmus*, Hatágú Síp Alapítvány, Budapest, 1991., 44-45. o.

11 Ruwen Ogien, *L'État nous rend-il meilleurs?* Gallimard, Paris, 2013., 189. o.

12 Uo. 184. o.

a kereszténységen mint valláson alapulnak, s nem is merő hagyománytiszteletből vagy egyszerűen önkényből kell őket ráerőszakolni a társadalomra; az e szabályok melletti kiálláskor csak arra érdemes hivatkozni, hogy természetjogiak, s hogy tiszteletben tartásuk nélkül előbb-utóbb minden emberi társadalom elpusztul, tekintet nélkül arra, hogy demokratikus-e.

Nehéz persze átváltani a mai paradigmáról a természetjogira, hiszen ehhez a *mostani* játékszabályok között kell érvelni, vagyis *demokratikus úton* kell rávenni a többséget arra, hogy meglévő kötelessége (az egyéni szabadságok kölcsönös tisztelete) mellé egy *újabbat* is elfogadjon, nevezetesen tudomásul vegye, hogy a társadalom mint olyan tartós fennállását, a közjót külön is kell szolgálnia. A néhány éves választási ciklusok rendszere a politikusokat rövid távú népszerűséget elősegítő intézkedések megtételére kényszeríti. Ha lenne is közöttük olyan, aki az itteni értelemben vett természetjogot szeretné érvényre juttatni, kénytelen volna ennek érdekében olyan többletterheket róni a népre, amelyekről ellenfele a saját népszerűsége érdekében azt állítaná – akár jóhiszeműen, önmagát áltatva is – hogy szükségtelenek. Az átlagos választópolgár, akit a fogyasztói társadalom fenntartásában érdekelt gazdaság lemondásra képtelen, az azonnali vágykielégítést minden téren természetesnek tartó hedonistává formált, nyilvánvalóan ennek az ellenfélnek fog szívesebben hinni, még ha mindkét politikus egyformán tekintélyes elméleti szakemberek érveivel támasztja is alá a programját. Ám az igazi probléma talán ennél mélyebben van. Még ha a politikai élet minden szereplője egyetértésre jutna is abban a *tényállításban*, hogy a fenti értelemben vett természetjog a legjobb vagy akár az egyetlen eszköz a Nyugat vagy éppen az emberiség létének tartós megőrzéséhez, az egyik fél még mindig kijelenthetné, hogy e cél *értékelése* viszont már világnézetfüggő, s a mai, pluralista játékszabályok jegyében *egyaránt* választható egy „jövőpárti” és egy „pusztuláspárti” program. Akár még efféle patetikus kijelentést is hallhatnánk: „Az egyén szabadsága akkora érték, hogy megőrzéséért még a civilizáció pusztulása sem túl nagy ár!”

Csak abban bízhatnak a természetjog hívei, hogy a ma élő emberek zömének olyan a szubjektív értékrendje, hogy az efféle kijelentéstől visszariadna, mert még evidencia a számára, hogy az élet rendje megkívánja a nemzedékek egymásra következését. Így lehetne esély a paradigmaváltásra. Ez azonban nem jelentené azt, hogy a demokráciát mindenestől el kellene vetnie az emberiségnek. A mai helyzethez képest csupán annyi volna a változás, hogy a természetjog érvényességét és az ezzel járó közös célokat (tehát nemcsak az egyének egymástól való kölcsönös védelmét, hanem a helyes értelemben vett közjó és az érények szolgálatát is) a politikai élet minden szereplőjének kötelező lenne elfogadnia, s a vita csak az ezek érdekében alkalmazandó *eszközökről* folyhatna, de nagyjából ugyanazokkal a demokratikus játékszabályokkal, mint ma.¹³ S végső soron magát a demokráciát, a jogállamot és bármi egyebet is lehet a fenti közös célok szolgálatában álló eszköznek tekinteni. Hiszen hosszú távon sem szabadság, sem egyenlőség, sem más sokak által elfogadott érték nem létezhetne élő – és érényes – emberek alkotta társadalom nélkül. Ha pedig ez utóbbi folyamatos fennmaradását tűzik ki célul, ennek biztosítéka egy az említett kétfunkciós erőkölsöt hitelesen és következetesen képviselő állam, vagyis egy „természetjogállam” lehet.

13 Arról, hogy egy demokráciában milyen konkrét szempontokat kell figyelembe venniük a politikai élet szereplőinek a természetjog érvényesülésének érdekében, ld. a természetjogot a hazai kortárs jogbölcseleti gondolkodásban talán a legkövetkezetesebben képviselő Frivaldszky János kitűnő tanulmányát: „A demokratikus kormányzat természetjogi kötöttségéről”, in Frivaldszky János, *Klasszikus természetjog és jogfilozófia*, Szent István Társulat, Budapest, 2007., 436-449. o.

JÖVŐNK ZÁLOGA A MEGMENTŐ ÉS FELEMELŐ SZERETET

BEVEZETŐ

Életünk, mindennapjaink lényege a szeretet. A szeretet a világ működésének lényege, ez határozza meg a tevékenységeink, életünk minőségét. A szeretet alapvető szerepe ellenére a szeretet fogalmát kevés helyen értelmezik, kevés helyen használják, vannak, akik kizárólag vallási kérdésnek, vagy tabunak, esetleg tiltott szónak tekintik.

A szeretettel napjainkban azért kell kiemelten foglalkozni, mert az emberiség válságban van, a teljes összeomlás felé rohan. Közleményünkben bemutatjuk az európai kultúránkat veszélyeztető főbb tényezőket, világunk válságát és azt, hogy **az emberiség válságából egyetlen kiút van, a megmentő és felemelő szeretet útja.**

Gondolatmenetünk elsődlegesen a keresztény kultúrára épül, hiszen a szeretet témakörre talán itt van legmélyebben kifejtve. Ennek ellenére közleményünk mindenkinek szól, hiszen a nem hívők számára a szeretet értelmi alapon ugyanolyan lényegi érték, mint a hívők számára. Hangsúlyozni kívánjuk, hogy a szeretet parancsa tehát egyaránt vonatkozik mind a hívő, mind a nem hívő emberre. A keresztény ember kötelessége (lenne) a szeretet parancsának teljesítése, de a nem hívő ember számára is az ésszerűség kötelezővé teszi a szeretetteljes életet.

Hasonlóan minden tevékenységhez, a bioetika és a mentálhigiéné alapvető lényege, hogy a szakemberek a tevékenységeiket szeretetteljesen végezzék. Bár mind a bioetikai, mind a mentálhigiénés tevékenységek szinte teljességét szeretettel, szeretetből végzik, ennek ellenére a szeretet fogalma e két fontos terület fogalomrendszerében is csak ritkán szerepel. Közleményünkben fel kívánjuk hívni a bioetikai és mentálhigiénés szakemberek figyelmét annak a fontosságára, hogy a tevékenységeiket tudatosan szeretetteljesen végezzék.

A közleményben vázolt témakör áttekinthetetlenül szerteágazó, hatalmas, ezért előre kérem az Olvasó elnézését, ha a mondanivalót hiányosnak, vagy pontatlannak, esetleg hibásnak találja.

HOL VAGYUNK, HOL ÁLLUNK?

A radikális „felvilágosult” kultúra térhódítása

Az elmúlt évszázadokban egyre inkább elterjedt és napjainkban egyre erősödik az értékrombolás. Sajnos nem mindenki veszi komolyan R. Schumann intelmét: „Bizonyára mindannyian megtanultunk óvakodni mindenféle propagandától, az ellenséges szándékú behatolásnak ettől a jelenkori formájától, amely legértékesebb hagyományainkat rombolja.” ([1], 29 o.)

J. Ratzinger ennél tovább megy, egyértelműen meghatározza az értékrombolás alapvető forrását: „... a racionalizmus... nyomában Európa kifejlesztett egy olyan kultúrát, mely az emberiség számára korábban ismeretlen módon kizárja Istent a közgondolkodásból,

akár úgy, hogy teljesen tagadja, akár úgy, hogy a létét bizonyíthatatlannak, bizonytalan-
nak, ezért a szubjektív döntések területére tartozónak ítéli, *olyan valaminek, ami teljesen
jelentéktelen a közélet számára.*” ([2], 32-33 o.)

„...Európában bontakozott ki egy olyan kultúra, amely a legradikálisabb ellentmon-
dást képvisel nem csupán a kereszténységgel, hanem az egész emberiség vallási és erköl-
csi hagyományaival szemben.” ([2], 33-34 o.)

„Az az eszmét tételezik fel, hogy csak a radikális felvilágosult kultúra, mely a mi
korunkban érte el teljes kibontakozását, lehet építő jellegű az európai identitás számára.
Mellette ...létezhetnek különböző vallási kultúrák., feltéve, hogy tiszteletben tartják a
felvilágosult kultúra követelményeit és magukat alárendelik neki”. ([2], 36-37 o.)

„Ezt a felvilágosult kultúrát lényegében a szabadságjogok határozzák meg. A
szabadság, mint mindennek mércéjéül szolgáló alapvető érték a következőkre vonatko-
zik: *a vallás megválasztásának a szabadsága, mely magába foglalja az állam vallási
közömbösségét, a véleménynyilvánítás szabadsága, az emberi jogok védelme, diszkrimi-
náció...*” ([2], 37 o.)

„A felvilágosult kultúrának alapját képező szabadság rosszul meghatározott, vagy
egyáltalán meg nem határozott fogalma tagadhatatlanul ellentmondásos. ...használatá-
val a szabadság olyan korlátozásait hozza magával, melyeket egy nemzedékkel korábban
el sem tudtunk képzelni. A szabadság zavaros ideológiája olyan dogmatizmushoz vezet,
mely egyre ellenségesebbnek mutatkozik a szabadsággal.” ([2], 38 o.)

A radikális felvilágosult kultúra zavaros szabadságeszméjének következménye, hogy
a szabadság ezen torz értelmezése szerint meleg-felvonulás lehetséges, de kereszt a falon
nem, az ateizmus terjesztése lehetséges, de az Istenhité nem, az óvodában a gender nem
csak megengedett, hanem kötelező, de a papás-mamás játék nem lehetséges, fenyőfa le-
hetséges, de karácsonyfa nem, stb.

Értékrombolás

Az elmúlt évszázadokban széles körben elterjedtek a materializmus, sztálini kommuniz-
mus, nácizmus erkölcsromboló eszméi. A mindent megkérdőjelező posztmodern irányza-
tok súlyos károkat okoznak a „ne higgyél senkinek” szemlélet terjesztésével.

Az értékromboló kapitalista „szabadpiac” a nyereség, a teljesítmény, a verseny és a
fogyasztás túlhajszolásával az élet szinte minden területén mérhetetlen károkat okoz. Ezt
tetézi a gazdasági életben elharapózódó erkölcsstelenség, a jog figyelmen kívül hagyása,
a gátlástalan harácsolás.

Hihetetlen károkat okoz, hogy a médiát sokan az erőszak, a gyűlölet, és a hazugság
hirdetésére, értékrombolásra és megtévesztésre, csúsztatásra, az ellenőrizhetetlen ezote-
rikus tanok és az áltudományos nézetek terjesztésére használják.

Az értékrombolás széles körben használatos sajátos módja a kulturális értékek elhall-
gatása, egyrészt különösen a filozófia, a logika, a tudományos érvelés, a stilsztika, az
esztétika másrészt a jelentős tudósok munkáinak (pl. hazánkban Schütz Antal, Noszlopi
László) háttérbe szorítása, törlése az oktatásból és a közmédiából.

A tudomány szerepe is torzul, egyre kevesebbet hallani a tudósok rendkívül nagy fe-
lelőségéről. Sajátos jelentős értékromboló szerepet töltenek be azok a „tudósok”, akik
a tudományt a közjó szolgálata helyett a saját, vagy gazdasági érdekcsoportok céljára

használják. Felbecsülhetetlen károkat okoznak az ismeretlen következményekkel járó anyagok, pl gyógyszerek, élelmiszeradalékok, kozmetikumok, vegyszerek stb. felelőtlen elterjesztésével.

Megbolondult, értékvesztett világunk

A radikális „felvilágosult” kultúra és a világméretű értékrombolás eredményeként mindennaposak a háborúk, a terrorizmus, a gyilkosságok, az erőszakos, az ember méltóságát semmibe vevő cselekmények.

Kialakult az erkölcstelen gazdasági élet, a pénz, a hitel, az erőforrások általi modern gyarmatosítás, az egyes népek leigázása, diktatúrák kialakítása, a szegénység világméretűvé válása.

A bioetika területén is hatalmas rombolás történik. Az élet védelme helyett az abortusz, az eutanázia egyre szabályozatlanabb „joga” is terjed. Hihetetlen következményekkel jár az eugenika térhódítása. Az ember, ezen belül a nő és a férfi méltóságát teljesen tönkre teszi a gender térhódítása, a házasság fogalmának szélsőséges, torz kiterjesztése. Félelmetes méreteket ölt az illegális szerverkereskedelem.

Az erkölcs, a szeretet tabu lett, az alkotó, a közjóért tevő emberek közössége helyett kiüresített, elbutított fejek, megfélemlített, elfárasztott, kiégett lelkek, némává vált egyének, szervezetek társadalma alakult ki.

Gyűlölködő (politikai) környezet, tönkretett oktatás, a közjó szolgálata helyett szétzüllesztett, érdekvezérelt tudományos élet, a kultúra és a tudomány áruvá válása, eltorzult társadalmi élet stb. jellemzi értékvesztett világunkat...

Az emberiség központi kérdésévé vált a földi élet „fenntarthatósága”, de ez csak a szeretet útja által remélhető...

Válaszút előtt a világ

Noszlopi László már 1975-ben könyvének bevezetőjében ([3], 5.o.) ezt írta: „A szeretet nem valami érzelmes, kedves ellágyulás, amely nélkül az élet azért megvolna valahogy, hanem épp napjainkban mutatkozik meg apokaliptikus méreteiben, hogy elegendő szeretet nélkül az emberiség sorsa megpecsételődött. Isten válaszút elé állít mindnyájunkat: vagy **teljesítjük végre a szeretet parancsát**, vagy pedig Szodoma és Gomora sorsa, Szent János apostol apokalipszisének megrettenítő képei, Nostradamus jóslatai stb. együttvéve sem képesek megrajzolni, ami fenyeget.”

„Ha a világ a nyomor, a terror és a káosz következtében elhalálozik, úgy ez onnan fog származni, hogy mi, emberek, képtelenek vagyunk békés módon alkalmazkodni az új világhoz, az emberiség egységének a világához, amely minden időben megvolt, és amely bennünket arra unszol, hogy valóban osztatlanra legyen”. ([3], 138 o.)

MI A SZERETET?

Mind közösségi, mind munkahelyi, mind társadalmi szinten mi lehet az egészséges és boldogító emberi kapcsolatok vezérelve? Mi az, amit az ember igényel, mi az, amit jogosan elvár? Tolerancia, jogszerűség, igazságosság? Világnézettől, értékrendtől függetlenül a tolerancián, a jogszerűségen és az igazságosságon túl mindenki elvárja a szeretetet (bár ő sokszor nem adja).

Értéknélküli világunkban ma már a *szere*tet fogalma sem egyértelmű. Önző fogyasztói társadalmunkban a szereteten igen sokan csak a viszonzottságon alapuló szeretetet értik, nem a Noszlopi László által megfogalmazott önzetlen *megmentő és felemelő szeretetet* [3]. Sőt, értékromboló világunkban ma már az erkölcs mellett a szeretet is „tiltott” fogalom válik, ma már egyes felfogások szerint legfeljebb csak a toleranciát szabad elvárni, csak a toleranciáról szabad beszélni.

A szeretet irodalma

A szeretettel kapcsolatos irodalom áttekinthetetlen. A szeretettel rengeteg teológiai, filozófiai munka foglalkozik, megszámlálhatatlan gyönyörű elmélkedés, irodalmi mű és esszé, sok jó mondás olvasható. Mindezek ellenére a szeretet fogalmához rengeteg vita, torzítás és félreértés is kapcsolódik.

A szeretettel foglalkozó hatalmas irodalomból az alábbiakban önkényesen kiemelünk néhányat. Örömmel tapasztaljuk, hogy magyar szerzők is nagy számban készítettek értékes munkákat a szeretet témakörében.

A szeretettel igen sok **elméleti filozófiai-teológiai munka** foglalkozik, ezek közül Noszlopi László munkája [3] mellett kiemeljük Chardin [4], Fromm [5], Boulad[6], továbbá Guardini, Pieper, Ratzinger, Rahner, von Balthasar, Vanier, magyar nyelven egy kötetben kiadott munkáit [7], valamint Palánkay Gausz Tibor munkáit [8]- [9]. Az elméleti teológiai munkák között kiemelkedő jelentőségű XVI. Benedek pápa „Deus caritas est” kezdetű enciklikája [10].

Az elméleti munkák mellett sok munka foglalkozik a **szeretet **gyakorlati kérdéseivel** is. A sok értékes munkából kiemelkedő Sík Sándor és Juhász Vilmos által szerkesztett breviárium [11]. Generációkra hatott, és még ma is hatnak Gyökössy Endre munkái (pl [12]- [13]), továbbá nagyon nagy hatásúak Mácz István [14], Bójte Csaba [15]-[16], Buscaglia [17] és Müller Péter [18] munkái.**

Az elismert szakértőktől származó sok magas színvonalú munka mellett sok **laikus számára** nagyon értékes lehet a „laikus” Simon András [19] és Verdes Sándor [20] szerezetre vonatkozó műve.

Szemléletében nagyon jelentősek azok a munkák, amelyek a **szeretet **mint az élet középpontját** mutatják be, ezek közül kiemeljük Perlaky Lajos munkáit [21]-[22] és de Mello, Antony: A szeretet útja című könyvét [23].**

Korunk népbetegsége az igazi szeretet kibontakozását gátló szorongás és az önszeretet hiánya. Nagy jelentőségűek ezért azok a munkák, amelyek a **szeretet **útjában álló szorongás, és az önbecsülés és az önszeretet hiányának ártalmasságát** tárgyalják. E munkák közül kiemeljük Powell, John [24], Grün, Anselm [25], Tobin, Eamon [26] és Pál Ferenc [27] értékes művét.**

Társadalmunk jövőjét határozza meg, hogy a **szeretet a **házasságban** hogyan valósul meg. A magyar nyelvű irodalom ezen a területen is igen gazdag, ezek közül kiemeljük Koroncz László által szerkesztett, *Felkészülés a keresztény házasságra* témájú munkát [28], továbbá Enzsöl Ellák [29], Chapman, Gary [30] és Kendrick, Stephen&Alex művét [31].**

A szeretet összeforr a **jósággal és az igazságossággal**. Nagy jelentőségű ezért XVI. Benedek pápa *Caritas in veritate* kezdetű enciklikája [32] mellett Mácz István munkája [33].

Nagyon fontos azt is átélnünk, hogy **az öröm és a boldogság az önzetlen szeretet ajándéka**. E téma irodalmából kiemeljük Mácz István [34]-[35], Gyökössy Endre [36] és Nemeshegyi Péter [37] művét, hangsúlyozva Ferenc pápa: Az evangélium öröme kezdetű apostoli buzdítása című munkájának [38] nagy jelentőségét.

A szeretet értelmezése

A dolgozat terjedelme nem teszi lehetővé a szeretet értelmezésének részletes tárgyalását, ezért az alábbiakban a szeretet meghatározására csak néhány gondolatot közlünk.

A szeretet **erény**, amely készségessé tesz önmagunk és a másik ember (lelki, fizikai, anyagi) javainak szolgálatára. Aquinói Szt. Tamás szerint a szeretet az összes erény alapja és hordozója, benne érthető meg az erények összefüggése egymással: a szeretet mint isteni erény emeli az összes többi erényt természetfölötti szintre. (Katolikus Lexikon [39].)

A szeretet **felülmúlja a jogot és az igazságosságot** ([40], 24.o.). Míg a jog és az igazságosság a „sem többet, sem kevesebbet” elvet követi, addig a szeretet többet ad és kevesebbel beéri, a szeretet jelszava: nagyobb boldogság adni, mint kapni. Az emberi önzés feloldására csak a szeretet képes.

A szeretet *fokozatait* is értelmezhetjük. Legalsó szinten van a *tolerancia*, amely még nem igazi szeretet, de legalább nem gyűlöl. A szeretet alsó szintje a *viszonzást váró szeretet*, amely azt mondja, hogy akkor szeretlek, ha te is szeretsz. A szeretet magasabb szintje, ha *azt is szeretem, aki nem bánt*. A szeretet legmagasabb szintje az *önzetlen szeretet*, amely mindenkit minden feltétel nélkül szeret. Az önzetlen szeretet az ellenség szeretetét is tartalmazza, ezt azonban nagy kevesen fogadják el. Sajátos helyet képvisel az *empátia*, a beleérzés, amely önmagában kevés, de meghatározó, ha tevékeny szeretet követi.

A szeretet filozófiai meghatározása

Bár Pál apostol teológusnak tekinthető, az Újszövetségben megfogalmazott *szeretet himnusza* (Pál 1. Korinthusi 13:1-13) a szeretet rendkívül pontos filozófiai meghatározásának tekinthető, hiszen megadja a szeretet összes fontos jellemzőjét:

„... a szeretet türelmes, a szeretet jóságos, nem féltékeny, nem kérkedik, nem fuvalkodik fel, nem nagyravagyó, nem keresi a magáét, nem gerjed haragra, nem gondol rosszra, nem örül a gonoszságnak, de együtt örül az igazsággal, minden eltűr, mindent elhisz, mindent remél, mindent elvisel, a szeretet soha meg nem szűnik.”

TUDUNK SZERETNI?

Képesek vagyunk szeretni?

Értékvesztett világunkban nagyon sok a kultúra, világnézet, értékrend nélküli ember, a szeretet nélkül, érzelemszegényen felnőtt személy, a sérült lélek (bántani akarsz?) és az önmagát nem becsülő embertársunk. De az sem tud szeretni, akinek nincs ideje szeretni, aki mindig „elfoglalt”.

Pilinszky János írja: "Aki nem tud magának megbocsátani, hallgatólagosan önmaga egyetlen és föltétel nélküli bírójának tartja saját magát, mintegy beöltözik büntudatába és vétkébe. Az ilyen szív nem érti, hogy a teremtés az isteni szeretet műve. Az ilyen szív mindenben az idő és a tények sivár terrorját látja csak. Pedig bánata és gyötrődése után még egy lépést kellene tennie csupán, hogy elérkezzék a dolgok valódi természetéig.

Megsejteni Istent, s vele a teremtés igazi természetét: olyan ez, mint a vándornak megérkeznie végre a tengerhez. Találkozni végre a tökéletes szeretettel..."

Érdemes megemlíteni Krúdy Tamás alábbi gondolatait [41]: „...az önszeretet nem azonos az önzéssel. A helyes önszeretet azonban nem önző, hanem nagylelkű, ..jót akar önmagának és másoknak is. A jó akarása nélkül nincsen szeretet. ..A tolerancia megszabadulás a gyűlölettől. A szeretet viszont még egy lépést tesz előre önmaga és a másik ember felé. Szeretni ugyanis akkor tudok valakit, ha őszintén jót akarok neki...”

A szeretetet gátló érzelmek

Szeretetet adni csak az tud, akinek nincsenek szeretetet gátló érzelmek. A gyűlölet, az önzés, az irigység, a féltékenység, az uralkodásvágy, az előítélet meggátol abban, hogy képesek legyünk szeretni.

A „szemet-szemért, fogat-fogért” elv biztos pusztulás, ugyanis a gyűlölet gyűlöletet szít! „Hogy miért ne fizessünk vissza rosszért rosszal? Mert ezáltal bennünk is helyet talál a rossz, így... immár két szívben van egy helyett.” [42]. Ne feledjük, a gyűlölettől még senki sem lett boldog!

Szeretet helyett ítélkezünk?

Embertársi, közösségi kötelességünk szeretettel figyelmeztetni mindenkit a hibára, figyelmeztetni a helytelen cselekedetre.

Szomorú mindennapos gyakorlattá vált azonban a mások elítélése, a legtöbb esetben nem a cselekedetet, hanem a személyt ítéljük! Képes vagy-e az igazságos ítélkezésre? Minden körülményt ismersz? Ismered az illető képességeit? Mondd meg őszintén: te hasonló helyzetben mást tettél volna?

Van jogod az ítélkezésre? Ki jogosított fel erre? Tudod ugye, hogy „ne ítélj, hogy ne ítélts!” Teréz anya mondta: „*Ha ítélkezel az emberek fölött, nem marad időd szeretni őket.*”

A szeretetnél fontosabb az igazság?

Szinte állandóan vitatkozunk amiatt, hogy kinek van igaza. Te csak a lényeges dolgokban harcolsz az igazadért, vagy bármilyen kis ügyben is? Számodra az adott helyzetben az igazság vagy az ember a fontosabb?

Fontosabb a vagyon, mint a szeretet? A családokban dülő harag oka a legtöbb esetben a vagyon miatti veszekedés! Pedig a segítő szeretetre sokszor sokkal nagyobb szükség van, mint a vagyonra...

HOGYAN VISELKEDÜNK?

Az egyén önző igénye

Mai világunkban természetesnek tekinthető az az önző viselkedés, hogy

- *veled* szemben az az igényem, hogy Te legyél tökéletes, szent és szeress, vagyis kimondatlanul mindannyian a keresztény magatartást várjuk el a másiktól;
- *önmagammal* kapcsolatban azonban elvárom tőled, hogy fogadd el azt, hogy én más vagyok, nekem *jogom* van másnak lenni, de neked *kötelességed* engem „más-ként” is szeretni!

Mit vársz az emberektől, ha jót adsz?

- Ha *jót* adsz/cselekszel, akkor viszonzást vársz az embertől? Ez azt jelenti, hogy „édekből” cselekszel, ekkor *nem leszel boldog!*
- Ha *jót* adsz/cselekszel, akkor nem vársz viszonzást az embertől? Ez azt jelenti, hogy „önzetlenül” cselekszel, ekkor *boldog leszel!*

Mit vársz az emberektől, ha rosszat adsz?

- Ha *rosszat* adsz/cselekszel, akkor nem vársz viszonzást? Elváród, hogy a rosszat ne viszonozza, mert egyrészt nincs joga viszonozni, vagy megérdemli a rosszat, ezért jogod van ahhoz, hogy rosszat adjál! Ekkor lelkiismeret-furdalásod lesz, *nem leszel boldog!*
- Ha *rosszat* adsz/cselekszel, és negatív viszonzást kapsz, akkor mit teszel? Az a válaszod, hogy nem volt ehhez joga, mert bár rosszat tettem, de ezt nem érdemeltem! Ekkor mérges leszel, *nem leszel boldog!*
- Ha *rosszat* adsz/cselekszel, és bocsánatot kérsz, akkor *megnyugszik a lelked!*

Mit adsz a másiknak, ha jót kapsz?

- Ha *jót* kapsz, és nem adsz pozitív viszonzást, mert úgy érzed, hogy „megérdemeltem”, akkor *sem leszel boldog!*
- Ha *jót* kapsz, és arra pozitív viszonzást adsz, azt megköszönöd, akkor *megnyugszik a lelked!*

Mit adsz a másiknak, ha rosszat kapsz?

- Ha *rosszat* kapsz, és erre negatív viszonzást adsz, mondván, hogy „megérdemelte”, akkor *nem leszel boldog!*
- Ha *rosszat* kapsz, de megbocsátasz, akkor *megnyugszik a lelked!*
- Ha *rosszat* kapsz, de megbocsátasz és megköszönöd az Istennek, hogy próbára tett, akkor *boldog leszel!*

Csak az Istennel kell elszámolnom!

Ha hívő ember vagyok, akkor az önzetlen szeretetből következik, hogy nekem nincs az *emberekkel* elszámolni valóm! Bárhogy is cselekszenek, nekem *szeretnem kell őket!*

Nekem mindenről az *Istennel* kell elszámolnom! Bármilyen történik velem, az az én viselkedésem eredménye, vagy a viselkedésemtől függetlenül az *Isten rendelése!*

Az Istennel kell *elszámolnom*, hogy miért kaptam a jót? Megérdemeltem? Miért kaptam a rosszat? Megérdemeltem? Mi ezzel az Isten szándéka? Naponta (!) őszintén, komolyan imádkozzuk, hogy „*Legyen meg a Te akaratod!*” ? Ha igen, akkor természetes, hogy csak az Istennel kell elszámolnom, és nem az emberekkel.

Boldog akarsz lenni?

Ha önző vagy, édekből cselekszel, mást megbántasz, rosszért rosszal fizetsz vagy gyűlölsz, akkor *nem leszel boldog!*

Ha önzetlenül szeretsz, akkor *boldog leszel!*

Az USA-ban tömeges kutatást végeztek arra vonatkozóan, hogy ki boldog, és megállapították, hogy sem a gazdagság, sem a jólét, sem az egészség nem ad boldogságot, hanem csak az önzetlen szeretet!

Rajtad múlik tehát, hogy boldog akarsz-e lenni, ha igen, akkor önzetlenül szeress, de persze nem kötelező a boldogság!

VAN REMÉNY: A SZERETET MEGMENT ÉS FELEMEL!

Válaszút előtt

„Az emberiség válaszút elé van állítva: egyik út a **szeretet** útja, másik út a **megsemmisülés** veszélyéé” ([3] 143 o.)

Van még remény?

Noszlopi László könyvének utolsó fejezetében így fogalmaz: „A szellemi értékek tisztellete, az igazság és a szépség szeretete, becsületesség és könyörületesség, együttérzés az elnyomottakkal, hit az emberek testvéri összekötöttségében azok a tulajdonságok, amelyek a modern kultúrát megmenthetik.” ([3], 137. o.)

Ezek azok a gondolatok, amelyekért Dahlggaard és munkatársai [43] a minőségügyben új reneszánszt hirdetnek, az értelmi és a lelki igények kielégítésének szükségességét.

Járjuk a szeretet útját!

Az emberiség válaszút előtt áll: vagy a szeretet útja vagy a biztos pusztulás. Az emberiségért tenni akaró emberek különböző irányokat, mozgalmakat indítottak a szeretet útján. Ezen jelentős mozgalmak közül az alábbiakat emeljük ki.

Noszlopi László a „**Megmentő és felemelő SZERETET**” munkájában [3] elemzően összefoglalta és felhívta a figyelmet arra, hogy az emberiség pusztulása egyedül a megmentő és felemelő szeretet útját kerülhető el.

XVI. Benedek pápa 2005-ben az emberiség megmentése érdekében adta ki „Az Isten szeretet...” kezdetű enciklikáját a **keresztény szeretetről** [10].

XVI. Benedek pápa 2008-ben meghirdette az ellenség szeretetét is előíró **keresztény forradalmat**, mely egyedüli lehetőség a béke felé. Az emberiség válaszút előtt áll: az erkölcs, az értékek lerombolásával, a szeretet „tiltásával” önmaga bukását fogja-e eredményezni, vagy a fennmaradás érdekében ki fogja robbantani a szeretet forradalmát?

XVI. Benedek pápa 2008. február 18-án a zarándokok ezreinek az alábbiakat mondta [44]: „Miért követeli meg Jézus az ellenségünk szeretetét, tehát olyan szeretetet, mely meghaladja az ember képességeit? – tette fel a kérdést (Lk 6,27). Valójában Krisztus kívánsága reális – folytatta – mert számításba veszi azt a tény, hogy a világban igen sok az erőszak és igazságtalanság. Ezt a helyzetet csak úgy lehet meghaladni, ha nagyobb szeretetet és igazságosságot állítunk szembe vele.”

Több híres személyiség, közöttük Bagdy Emőke, hazai társadalmi mozgalmat hirdetett, a **világVÁLTÁS mozgalmat**, amelyben felhívta a figyelmet az alábbiakra: „...Csak lelki szinten van esélyünk arra, hogy átvészeljük a (gazdasági) katasztrófát. Amikor a külső erőkkal szemben tehetatlenné válunk, egyedüli lehetőségünk saját belső kreatív erőinkre építeni a túlélést. Ez pedig menni fog, mert az élet élni akar...”

Az emberiség jövőjére vonatkozóan a hívők számára összefoglalásként örömteli kötelességem hivatkozni Mácz István igen tartalmas, jelentős „Íme az Ember – Jézussal a harmadik évezredbe” című munkájára [45], aki összefoglalja jövőnkkel kapcsolatos lehetőségeinket és felelősségünket. Könyvében írja, hogy “kerestük a Választ, a Megoldást és rátaláltunk a normális emberre, aki valóban az „Evangéliumi Ember”, Jézus Krisztus, az Emberfia.

A fentiek mellett még sok fontos kiadványt és törekvést kellene felsorolni, így például Ferenc pápa Az evangélium öröme enciklikát, Sajgó Szabolcs: A legyőzhetetlen élet írását, továbbá Bőjte Csaba, Kozma atya, Pál Feri és mások iránymutatását, életpályáját.

MIT TEGYÜNK?

Önmagunkat jól kell szeretni!

A hatékony szeretet feltétele, hogy önmagunkat jól szeressük. Ennek feltétele önmagam megismerése. Az igazi szeretet maradéktalan megvalósítása érdekében kötelességem, hogy tanulással, művelődéssel gyarapítsam a talentumaimat! Az igazi szeretet megvalósításának feltétele az is, hogy lelkiismeretemet tartsam éberem: folyamatosan számoljak el Isten és önmagam előtt a talentumaimmal!

Meg kell találnom az utat ahhoz, hogy legyőzzem szorongásaimat, és a szorongás helyett becsüljem, szeressem önmagamat! Itt persze nem az önző önszeretetről van szó, hanem a teremtettség tudomásul vételéről, az emberi méltóság és elfogadásáról.

A szeretetet a családban kell megvalósítani

A szeretetet mindenekelőtt a családban kell megvalósítani, azonban ez nagyon ritkán sikerül. A témában álljon itt Teréz anya néhány fontos gondolata. „Sok a szenvedés azért, mert oly kevés a szeretet az otthonokban és a családi életben.” „A szeretet az otthonainkban kezdődik; a szeretet az otthonokban lakik...” „A szülőknek nincs idejük a gyerekekre,... egymásra, és így a családokban kezdődik a világ békéjének felbomlása...” Teréz anya

Akár hívő vagy, akár nem, neked mindenkit szeretned kell!

Ha hívő vagy, akkor *az isteni tanítás* alapján **kell szeretned!**

Ha nem vagy hívő, akkor *a józan ész* alapján **kell szeretned!**

ÖSSZEFOGLALÁS: JÖVŐNK ZÁLOGA A SZERETET!

Ne feledjük! Az emberiség választút előtt áll: melyik utat választjuk? Az emberiség jövőjének egyetlen helyes útja az **önzetlen szeretet!**

Csak a szeretet bocsát meg, csak az emel fel, és csak az ad **külső és belső békét, boldogságot!** Ha **boldog akarsz lenni, akkor szeress!**

Családi és társadalmi **felelősségünk a szeretet hirdetése és megvalósítása!**

Valósítsuk meg hát a fenti gondolatokat a családban, a munkahelyeken, a közösségekben és a társadalomban!

FELHASZNÁLT FONTOSABB IRODALOM

- [1] Robert Schuman: Európáért - Pannónia Könyvek, 2004.
- [2] Joseph Ratzinger: Benedek Európája a kultúrák válságában - Szent István Társulat, Budapest, 2005.
- [3] Noszlopi László: Megmentő és felemelő szeretet - Ecclesia Kiadó, Budapest, 1975.

Elméleti (filozófiai-teológiai) munkák a szeretetről

- [4] de Chardin, Teil hard: A szeretetről - Ecclesia Kiadó, Budapest, 1974.
- [5] Fromm, Eric: A szeretet művészet - Helikon kiadó, Budapest, 1984.
- [6] Boulad, Henri: A szeretet dimenziói - Ecclesia Kiadó, Budapest, 1995.
- [7] Guardini, Romano, Pieper, Josef, Ratzinger, Joseph, Rahner, Karl, von Balthasar, Hans Urs, Vanier, Jean: A szeretetről - Vigília, Budapest, 1987.
- [8] Palánkay Gausz Tibor: Szeretet, érvényesülés, boldogság - Szent Gellért Egyházi Kiadó, Budapest, 1995.
- [9] Palánkay Gausz Tibor: Életerőnk a szeretet - Szent Gellért Egyházi Kiadó, Budapest, 2007.
- [10] XVI. Benedek „Deus caritas est” kezdetű enciklikája a püspököknek, a papoknak és a diakónusoknak, az Istennek szentelt személyeknek és minden krisztushívőnek a keresztény szeretetről - Róma, 2005. december 25.

Gyakorlati munkák a szeretetről szakemberek tollából

- [11] Sík Sándor, Juhász Vilmos (szerk.): A szeretet breviáriuma - Orpheusz Kiadó, Budapest, 1991.
- [12] Gyökössy Endre: Bandi bácsi a szeretetről - Szent Gellért Kiadó és Nyomda, Budapest, 1994.
- [13] Gyökössy Endre: Szeretet, az új dimenzió - Szent Gellért Kiadó és Nyomda, Budapest, na.
- [14] Máczy István: Találkoztam a szeretettel - Szent Gellért Kiadó és Nyomda, Budapest, 2000.
- [15] Böjte Csaba: Merjünk hinni és szeretni! - Szent Gellért Kiadó és Nyomda, Budapest, na.
- [16] Böjte Csaba: Hiszek a szeretet végső győzelmében - Szent Gellért Kiadó, Budapest, 2011.
- [17] Buscaglia, Leo F.: A szeretet - Park Könyvkiadó, Budapest, 2000.
- [18] Müller Péter: Szerettkönyv - Alexandra kiadó, Budapest, 2006.

Gyakorlati munkák a szeretetről laikusok tollából

- [19] Simon András: Szerettközelben - Hangtalan Jelek, Budapest, 2004.
- [20] Verdes Sándor (K)egyetlen élet, (K)egyetlen törvény - ZÖLD-S Stúdió, Budapest, 2008.

A szeretet mint az élet középpontja

- [21] Perlaky Lajos: A ma életművésze - Királyi Magyar Egyetemi Nyomda, Budapest, na.
- [22] Perlaky Lajos: A szív filozófiája - Szent István Társulat, Budapest, 1999.
- [23] de Melo, Antony: A szeretet útja - Korda Kiadó, Kecskemét, 2003.

Szorongás és szeretet

- [24] Powell, John: Miért félek a szeretettől? - Vigília Kiadó, Budapest, 1997.
- [25] Grün, Anselm: Bocsáss meg magadnak - Bencés Kiadó és Terjesztő Kft., Pannonhalma, 2000.
- [26] Tobin, Eamon: Hogyan bocsáss meg magadnak és másoknak - Korda Kiadó, Kecskemét, 2010.
- [27] Pál Ferenc: A szorongástól az önbecsülésig - Kulcslyuk Kiadó, Budapest, 2012.

Szeretet a házasságban

- [28] Koroncz László (szerk.): Szeretetlenben – boldogan *Felkészülés a keresztény házasságra* - Szent István Társulat, Budapest, 1980.
- [29] Enzsöl Ellák: Szeretlek, mint medrét a folyó - Szent Gellért Egyházi Kiadó, Budapest, 1990
- [30] Chapman, Gary: Egymásra hangolva. *Az öt szeretet nyelv a házasságban* - Harmat, Budapest, 2003.
- [31] Kendrick, Stephen&Alex : Merj szeretni! - Immanuel Alapítvány, Szombathely, 2010.

Szeretet, jóság, igazságosság

- [32] XVI. Benedek pápa *Caritas in veritate* kezdetű enciklikája a püspököknek, papoknak és diakónusoknak az Istennek szentelt személyeknek a krisztushívó laikusoknak és minden jóakarátú embernek az ember teljes értékű fejlődéséről a szeretetben és az igazságban - Róma, 2009.
- [33] Mácz István: Kísértés a jóra (Etikai olvasókönyv) Szent István Társulat, Budapest, 1993.

Szeretet, öröm, boldogság

- [34] Mácz István: Örülj velem! - Szent Gellért Kiadó és Nyomda, Budapest, na.
- [35] Mácz István: Merjünk boldogok lenni! - Szent István Társulat, Budapest, 2009.
- [36] Gyökössy Endre: Kulcs a boldogsághoz - Szent Gellért Kiadó és Nyomda, Budapest, na.
- [37] Nemeshegyi Péter: Hogyan lehetünk boldogok? *Jézus nyolc mondása a boldogságról* Korda Kiadó, Kecskemét, 2013.
- [38] Ferenc pápa: Az evangélium öröme kezdetű apostoli buzdítása - Szent István Társulat, Budapest, 2014

További hivatkozások

- [39] Magyar Katolikus Lexikon internetes változata
- [40] Boda László: Emberré lenni, vagy birtokolni? -Szent Márton Áron Kiadó, Budapest, 1994.
- [41] Krúdy Tamás: Szeretet és vagy tolerancia - Nők Lapja 2014/21, május 21, 9 old
- [42] F.W. Foerster: Az élet művészete - Szociális Misszió Kiadása, Budapest, 1924.
- [43] Dahlgard és munkatársai Dahlgard, Su Mi Park, Dahlgard, Jens, J., Edgeman, Ric L.: Core value deployment: The need for a new renaissance - TQM, 9 (4-5), S45-S50 (1998).
- [44] Felhívás „keresztény forradalomra” - Új Ember, 2008. február 25.
- [45] Mácz István: Íme az Ember – Jézussal a harmadik évezredbe – a Pázmány Péter Elektronikus Könyvtár (PPEK) – a magyar nyelvű keresztény irodalom tárháza – állományában, 1997.

KÖNYVRECENZIÓ

KOVÁCS JÓZSEF

OBELANDER BÁRUCH (SZERK.): ZSIDÓ ISMERETEK TÁRA XXVII. KÖTET (Háború és béke – Zsidók és a katonaság)

Chábád Lubavics Zsidó Nevelési és Oktatási Alapítvány Budapest, 2014.

Ez a rövid (152 oldal terjedelmű) munka egy válogatás, mely a Bibliából, s a zsidó etika és jog különböző fontosabb alapműveiből került összeállításra. A kötet anyagának jelentős része angol vagy héber eredetiből az e könyv számára készített fordítás, s így magyarul hiánypótlónak tekinthető.

A kötet kitűnően használható azoknak, aki most ismerkednek a zsidó etika és jog alapfogalmaival. Rögtön a kötet elején egy részletes ábra igazít el a „a zsidó törvénykezés fájáról”, melyből azután a könyv bőségesen merít a részletek kibontása során.

Az első rész a Bibliából tartalmaz részleteket a háború törvényeiről, s a bibliai háborúkról.

Ezt követik Maimonidész műveiből származó részletek a háború törvényeiről, a katonai szolgálat alóli mentesülésről, s a rabszolgák szabályairól.

A következő rész a „zsidók nem zsidó seregben” címet viseli. Külön írás foglalkozik a katonai szolgálat kérdéseivel a kelet-európai rabbini irodalomban, majd a „Temetkezés a seregben” címmel az USA Tábori Rabbínátusának responsumaiból merít a világháború idején.

Az utáni fejezet írásokat tartalmaz a „zsidók a Zsidó Állam seregében” címmel. Ezekben belül egy tanulmány „Az intifáda és az öbölháború” címmel egy kisebb írás, mely azt vizsgálja, hogy megengedhető-e a csábítás nemzetbiztonsági célból, majd egy másik írás, mely Oberlander Báruch és Köves Slomó munkája a háború és civil élők etikai kérdéséről.

Eme fejezet végén szerepel még Oberlander Báruch egy tanulmánya arról, hogy mennyire tekinthető életveszélyesnek a Hamasz légitámadása?

A könyv utolsó része tartalmaz egy történelmi tanulmányt „Zsidó ellenállók és forradalmárok” címmel, s liturgiai írásokat az Isten házában való viselkedésről, az ima mozdulatairól, a kádis elmondásának szabályairól, a csókról, mint a vallásos odaadás kifejezéséről, a tálisz felöltéséről, a zsinagóga szótáráról, s egy külön írás az étkezés áldásairól.

Egészében véve ez a jegyzet egy magyarul könnyen elérhető fontos forrásnak ígérkezik másképp nehezen hozzáférhető anyagok megismeréséhez. A sokszor ősi szövegek ma is meglepő frissességgel szólnak az olvasóhoz, sugározva azt az évezredek alatt kimunkált bölcsességet, mely a hívők számára alapvető iránymutatás, de melyet a nem hívők is nagy haszonnal forgathatnak.

Bizonyítékul hadd álljon itt néhány idézet a könyv szerteágazó tematikájából.

„...Háborút...senki ellen nem szabad indítani addig, amíg fel nem lett neki ajánlva a békés rendezés lehetősége.....” (p. 27.)

„...Ha egy várost ostrom alá vesznek, hogy meghódítsák, nem szabad minden a négy oldalán körülvenni, legfeljebb három oldalán. Helyet kell hagyni a lakosoknak, hogy elmenekülhessenek..” (p. 30.)

„...A pusztítás tilalma nem csak kizárólag fákra vonatkozik. Bárki, aki úgy tör el egy szerszámot, szakít el egy ruhadarabot, rombol le egy épületet, akaszt meg egy vízfolyást vagy tesz tönkre ételt, hogy tetteiben romboló szándék vezet, az megsérti a „Ne rombolj” parancsot.” (p. 31.)

„...Mi számít gyötrelmes munkának? Az olyan, aminek nincsen vége, vagy az olyan munka, amire nincsen szükség, s amit csak azért kívánna a szolgától, hogy ne tétlenkedjék.” (p. 38.)

„...Nem szabad, hogy a gazda finom lisztből készült kenyeret egyen, mikor a szolgálai durva lisztből készültet esznek. A gazda ne igyon bort, ha a szolgálai vizet isznak. A gazda ne aludjon puha ágyban, ha a szolgálai szalmazsákon alszanak....” (p. 40.)

„...A gazdának kötelessége eltartani a szolga fiait és leányait is...” (p. 41.)

„...nem szabad megaláznunk szolgát tetteinkkel vagy szavainkkal...Nem szabad velük kiabálni, a mérgünket túlságosan kiadni. Hanem szóljunk hozzájuk szép szóval, és hallgassuk meg panaszait. ...” (p. 45)

Ajánlható ez a könyv mindenkinek, aki a háború és a béke kérdéseivel kapcsolatos zsidó etikai gondolkodást szeretné tanulmányozni, de azoknak is, akik csak bölcsességet sugárzó, évezredek igazságokat szeretnének megismerni. Kitűnő forrás ez a könyv mindkét típusú olvasó számára.

HÍREK - KÖZLEMÉNYEK

A Magyar Bioetikai Társaság következő tudományos ülésére **2015. február 4-én, 18 óra-kor** kerül sor, amelyen

dr. jur. **Hámori Antal** PhD: „*Az abortusz-szabályozás problémái*” címmel tart előadást.

Helyszín:

Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Kar dékáni tanácsterem
Budapest, VIII. ker. Szentkirályi u. 28. II. em.

Minden érdeklődőt szeretettel hívunk és várunk!

*

A Magyar Bioetikai Társaság ezúton mond köszönetet valamennyi kedves támogatóinak, akik 2013. évi személyi jövedelmük 1%-át a Társaság javára ajánlották fel.

*

Továbbra is tisztelettel kéri a Vezetőség a Társaság tagságát és a bioetika iránt érdeklődőket, hogy 2014. évben is személyi jövedelemadójuk 1%-ának felajánlásával támogassa a Társaságnak az etikai értékek széles körű ismertetése érdekében kifejtett tevékenységét. Az 1% felajánlása a személyi jövedelemadó bevallásával tehető meg a korábbi években megszokott módon.

A kedvezményezett adószáma: 18052277-1-42

Neve: Magyar Bioetikai Társaság.

Nélkülözhetetlen támogatásukat előre is nagyon köszönjük!

FELHÍVÁS SZERZŐINKHEZ

Az 1994-ben alapított lap a Magyar Bioetikai Társaság tudományos folyóirata, mely elsődleges feladatának tekinti, a Társaság Alapszabályában megfogalmazott céloknak („... a bioetika és határterületeinek tudományos igényű tanulmányozása és fejlesztése.... különös figyelmet kíván szentelni az élet tiszteletére és védelmére, az emberi jogok megvalósításának elősegítésére, az orvosi etika gondjaira, a társadalom és a gazdaság etikai kérdéseire, az emberek kölcsönös megbecsülésének alapján, az emberi környezet és a természet megőrzésének és fejlesztésének feladataira...”) megfelelő cikkek közlését. Ezek lehetnek tanulmányok, előadások, referátumok, beszámolók valamint folyóirat- és könyvismertetések.

A kézitról általában

A kéziratot lehetőleg számítógépes szerkesztéssel doc vagy docx formátumban, 2,5 cm-es margóval, másfeles sortávolsággal, Times New Roman 12-es betűnagysággal kérjük elkészíteni és lehetőleg elektronikus úton megküldeni a bioetikai.tarsasag@gmail.com e-mail címre. A kézirat terjedelme kb. 30.000 karakter, ami 7-8 oldalnak (A/4) felel meg. Az ábrák, képek, diagramok terjedelmének is ebbe az oldalszámba kell beleférnie.

Az elfogadás feltétele, a kézirat leadási határidejének betartása, valamint hogy csak másutt nem közölt vagy egyidejűleg közlésre be nem nyújtott kéziratot fogadunk el. A beérkezett munkák közlésének elbírálását a szerkesztő bizottság végzi. Az esetleges korrek-túrát minden esetben megküldjük a szerzőnek, annak jóváhagyása végett. Rövidítéseket a fogalom első említése után zárójelben kérjük leírni. A dolgozat végén az irodalomjegyzék után kérjük megadni a „Szerzőink” címszó alatt megjelentetni kívánt szerző titulusát.

A fejléc: tartalmazza a közlésre szánt munka címét (rövidítés nélkül) és a szerző(k) nevét.

Kulcsszavak: tartalmilag lefedő, 5-8 kulcsszó megadását kérjük megadni

Irodalomjegyzék

Az irodalmi hivatkozásokat a szövegben a kérdéses mondat után zárójelben, arab számmal jelöljük. Az irodalomjegyzékben a szerzők neve nem alfabetikus sorrendben, hanem a szövegben való megjelenés sorrendjében következik.

A sorrend: szerző(k), a hivatkozott dolgozat pontos címe, a folyóirat neve, megjelenés éve, száma, valamint a dolgozat első és utolsó oldalszáma. Könyv esetében a fejezet szerzője, a fejezet címe, a könyv szerkesztője, a könyv címe, kiadója, kiadás helye, évszáma, valamint a hivatkozott fejezet első és utolsó oldalszáma. Az irodalomjegyzék hitelességéért a szerzők a felelősek.

SZERZŐINK

DR. HÁMORI Antal

főiskolai docens, állami- és jogtudományi, valamint kánonjogi doktor

DR. KOVÁCS JÓZSEF

MTA doktora, Semmelweis Egyetem Magatartástudományi Intézet

PROF. UNIV. DR. MATEKOVITS György

a temesvári „*Victor Babeş*” Orvostudományi és Gyógyszerészeti Egyetem nyugdíjas professzora

Dr. PRUZSINSZKY József

mérnök, közgazdász, a Magyar Bioetikai Társaság főtítkára

DR. TÖRÖK IVÁN

pedagógiai szakpszichológus, dipl. szupervizor, MAMESZ tiszteletbeli elnöke

DR. TURGONYI ZOLTÁN

tudományos főmunkatárs, MTA, BTK Filozófiai Intézet

PROF. DR. VERESS GÁBOR

egyetemi tanár, Pannon Egyetem

